ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

СОДИКОВ АКМАЛ ШАВКАТ ЎҒЛИ

НОРМА ИЖОДКОРЛИГИ ЖАРАЁНИНИ АХБОРОТ БИЛАН ТАЪМИНЛАШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ

12.00.01. – Давлат ва ҳуқуқ назарияси ва тарихи. Ҳуқуқий таълимотлар тарихи

юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси АВТОРЕФЕРАТИ

Тошкент – 2021

УЎК: 34(043.5)(575.1)

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси

Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)

Contents of the abstract of the dissertation of the Doctor of Philosophy(PhD)

Содиков Акмал Шавкат ўғли
Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш масалалари……………………………………………………………………3

Sodikov Akmal Shavkat ugli
Issues to increase the effectiveness of providing rule-making process with information……………………………………………………………………..25

Содиков Акмал Шавкат угли
Вопросы повышения эффективности информационного обеспечения нормотворческого процесса ……………………………………………………………43

Эълон қилинган илмий ишлар рўйхати
Список опубликованных научных работ
List of published scientific works……………………………………………………47

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

СОДИКОВ АКМАЛ ШАВКАТ ЎҒЛИ

НОРМА ИЖОДКОРЛИГИ ЖАРАЁНИНИ АХБОРОТ БИЛАН ТАЪМИНЛАШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ

12.00.01. – Давлат ва ҳуқуқ назарияси ва тарихи. Ҳуқуқий таълимотлар тарихи

юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ

Тошкент – 2021

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида B2020.4.PhD/Yu408 рақам билан рўйхатга олинган.

Диссертация Тошкент давлат юридик университетида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме)) Илмий кенгашнинг веб-саҳифасида (www.tsul.uz) ва «ZiyoNET» Ахборот таълим порталида (www.ziyonet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар: **Сайдуллаев Шахзод Алиханович,**
юридик фанлар номзоди, профессор

Расмий оппонентлар: **Акилов Алимжан Рахимович,**
юридик фанлар доктори, профессор

Бердияров Шухрат Намазбоевич,
юридик фанлар доктори, доцент

Етакчи ташкилот: Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги қошидаги Юристлар малакасини ошириш маркази

Диссертация ҳимояси Тошкент давлат юридик университети ҳузуридаги Илмий даражалар берувчи DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02 рақамли Илмий кенгашнинг 2021 йил 29 декабрь куни соат 14:00 даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100047, Тошкент ш., Сайилгоҳ кўчаси, 35-уй. Тел.: (998) 71-233-66-36; факс: (998) 71-233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

Диссертация билан Тошкент давлат юридик университети Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (1002-рақами билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент ш., А.Темур кўчаси, 13-уй. Тел.: (998) 71-233-66-36).

Диссертация автореферати 2021 йил «16» декабрда тарқатилди.

(2021 йил «16» декабрдаги 15 рақамли реестр баённомаси).

Р.Р.Хакимов,
Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш раиси, юридик фанлар доктори, профессор

И.Р.Беков,
Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш котиби, юридик фанлар доктори (DSc), профессор в.б.

М.А.Ахмедшаева,
Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш ҳузуридаги илмий семинар раиси, юридик фанлар доктори, профессор

КИРИШ (Фалсафа доктори (PhD) диссертация аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда илғор демократик ҳуқуқий давлатлар томонидан норма ижодкорлигини такомиллаштириш бўйича истиқболли йўналишлар белгиланган бўлиб, норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини ишлаб чиқиш жараёнида ахборот билан таъминлаш тизими самарадорлигини оширишга эътибор қаратилмоқда. БМТнинг 2030 йилгача эришилиши лозим бўлган барқарор ривожланиш мақсадларининг асосий йўналишларидан бири «барча даражаларда таъсирчан, кенг қамровли ҳамда вакиллик асосида қарорлар қабул қилишни таъминлаш»[1] ҳисобланади, шунингдек БМТ Тараққиёт Дастурининг жаҳон мамлакатларида демократик бошқарувни қўллаб-қувватлаш бўйича фаолияти бу борадаги ҳуқуқий асосларни мустаҳкамлаш зарурлигини қайд этади[2]. Бундан ташқари, COVID-19 пандемияси норма ижодкорлиги жараёнида ахборот алмашинуви замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ва инновацион ёндашувларни талаб этиб, мақбул ечимларни ишлаб чиқиш ҳамда илмий-назарий тадқиқотларни олиб боришни тақозо этмоқда.

Жаҳонда норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш воситаларининг ривожи ва «ақлли тартибга солиш» модели элементларидан фойдаланиш натижасида ахборотни таснифлаш методологияси, ахборот билан таъминлаш концепцияси, ахборотнинг сифат талаблари тизимини ишлаб чиқиш, илмий ҳамда эксперт-таҳлил маълумотлари билан таъминлаш механизмини такомиллаштириш масалалари муҳим илмий-амалий тадқиқот йўналиши сифатида алоҳида аҳамият касб этмоқда.

Республикамизда норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш масаласи Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган давлат ва жамият қурилиши тизимини ривожлантириш[3] ҳамда Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш Концепциясида[4] устувор йўналишлардан бири сифатида тегишли вазифаларни ҳал қилиш, ушбу соҳадаги қонунчиликнинг таъсирчанлигини оширишни талаб этмоқда. Мазкур соҳада кўплабислоҳотлар амалга оширилаётганлигига қарамасдан, мамлакатимиз Жаҳон Банкининг Бутунжаҳон бошқарув кўрсаткичлари (World Governance Indicators) лойиҳасининг Қонунчилик сифати йўналишида энг сўнгги (100 балли тизимда 2019 йил 12.98, 2020 йил 15.38 рейтинг бали[5]) ўринлардан жой олиб келмоқда. Албатта, бу ҳолат норма ижодкорлигининг назарий-ҳуқуқий жиҳатларини ўрганиш, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг сифатини ошириш, уларни амалиётда самарали қўлланилиши учун лойиҳани ишлаб чиқиш босқичида илмий асосланган, ишончли, холис, таҳлилий ҳамда

---

[1] https://www.un.org/sustainabledevelopment/peace-justice/

[2] https://www.un.org/ru/global-issues/democracy

[3] Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида» ги ПФ–4947-сон Фармони // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 01.05.2021 й., 06/21/6217/0409-сон.

[4] Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 8 августдаги «Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида» ги ПФ–5505-сон Фармони // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 30.04.2021 й., 06/21/6218/0398-сон.

[5] https://info.worldbank.org/governance/wgi/

ҳаққоний ахборот билан таъминланганлик даражасини тадқиқ этишни талаб этмоқда.

Мазкур тадқиқот иши «Қонунлар лойиҳаларини тайёрлаш ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатасига киритиш тартиби тўғрисида» ги (2006), «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида» ги (2021) Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида» ги ПФ–5505-сон (2018), «Ўз аҳамиятини йўқотган қонунчилик ҳужжатларини қайта кўриб чиқиш тизимини жорий этиш орқали мамлакатда ишбилармонлик муҳитини яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПФ–6075-сон фармонлари (2020), «Давлат органларининг эксперт-таҳлил фаолияти самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПҚ–3628-сон қарори (2018) ва тадқиқот мавзусига оид бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишга муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Мазкур диссертация республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. «Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари» устувор йўналиши доирасида бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Ўзбекистон Республикасида норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлашга оид қонунчиликни такомиллаштириш билан боғлиқ амалга оширилган илмий тадқиқот ва изланишларни қуйидаги йўналишларда таҳлил этиш мумкин:

Биринчидан, миллий юридик фанда норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш билан боғлиқ илмий-назарий масалалар ўрганилганлигини таъкидлаш лозим. Хусусан, улар қаторида А.Х.Саидов, Ҳ.Т.Одилқориев, М.А.Ахмедшаева, Ш.И.Файзиев, Х.Т.Маматов, М.К.Нажимов, И.В.Кудрявцев, Р.Р.Хакимов, П.А.Рустамов, Ш.Н.Бердияров, Х.С.Хайитов, Ш.А.Сайдуллаев ва бошқа олимларни кўрсатиб ўтиш мумкин[1].

Шунингдек, қонун ижодкорлиги жараёнининг илмий ахборот билан таъминлаш муаммоси П.А.Рустамовнинг номзодлик диссертациясида (2001), қонун ҳужжатларини ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш тизимини такомиллаштириш масалалари Б.Д.Абдуллаевнинг номзодлик диссертациясида (2009), қонун ижодкорлигида башорат қилиш амалиётини жорий этиш муаммоси И.Т.Тультеевнинг докторлик диссертациясида (2010), юридик техникани такомиллаштириш муаммолари О.З.Шодиқуловнинг номзодлик диссертациясида (2011), ҳуқуқий фаолиятда юридик техникани қўллашнинг методологик асослари масалалари Ш.Н.Бердияровнинг докторлик диссертациясида (2018), норма ижодкорлигида турли экспертизаларни ўтказишнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари Х.С.Хайитовнинг докторлик

[1] Ушбу илмий ишлар диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхати қисмида келтирилган.

диссертациясида (2018), ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини социологик ва эксперт-таҳлилий таъминоти А.Қ.Худойбердиевнинг докторлик диссертациясида (2020), «электрон ҳукумат» шароитида ахборот алмашинуви масалалари С.А.Садиковнинг юридик фанлар бўйича фалсафа доктори илмий даражасини олиш учун тайёрланган диссертациясида (2020) ҳамда норма ижодкорлигида «ақлли тартибга солиш» методларини қўллаш масалалари С.А.Султанованинг юридик фанлар бўйича фалсафа доктори илмий даражасини олиш учун тайёрланган диссертациясида (2021) тадқиқ этилган. Бироқ, миллий юридик фанда норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлашнинг назарий-ҳуқуқий масалалари яхлит монографик тадқиқот иши сифатида ўрганилмаган.

Иккинчидан, МДҲга аъзо мамлакатлар олимлари Ю.Г.Арзамасова, А.А.Арнаутова, О.В.Галущенко, И.В.Ганичев, С.И.Гирько, А.В.Ильин, С.А.Куликова, И.В.Куртяк, Л.В.Магдилова, С.И.Носов, П.Н.Павлов, А.С.Проскурин, А.А.Чеботарева, С.Г.Чубукова, Л.Д.Чулюкин, Д.В.Чухвичев, Н.В.Юрасюк ҳамда Е.Н.Ярмоновалар изланишлар доирасида мазкур тадқиқот мавзуси объектининг турли жиҳатларини тадқиқ этишган[1].

Учинчидан, АҚШ ва Европа мамлакатлари олимлари К.Аббот, Ж.С.Ангейо, Д.Л.Эшли, Т.Беккер, М.Берман, И.Брудник, Т.Верслике, Т.Гарви, К.Х.Гётц, П.Дельвенне, Ж.Каммерхофер, Т.Керикмяэ, Л.Клювер, И.С.Любберс, Ж.МакГанн, М.Риккинен, Ф.Шауэр, К.Ж.Страндбург, П.Ж.Хилд ва К.Хендерсонларни келтириб ўтиш мумкин[2].

Улар томонидан норма ижодкорлиги жараёнини илмий асослантирилган ахборот билан таъминлаш, «ахборот» ва «ҳуқуқий ахборот» тушунчалари, ахборот билан таъминлаш принциплари, ахборотга қўйилган талаблар, ахборотнинг турлари ҳамда ахборот билан таъминлашда «ақл марказлари» нинг аҳамияти каби масалалар ўрганилган.

Тўртинчидан, Осиё мамлакатлари олимлари, хусусан Н.А.Аземи, А.Э.Ким, А.Гупта, А.Сингх, Р.Чопра, Н.Хусин, Л.М.Хан, Л.Тио, Ю.Цужи, Х.Заиди, Е.Янг ва Й.Ямадалар томонидан норма ижодкорлиги жараёнида ҳуқуқ устуворлигини таъминлаш, ахборот билан таъминловчи мустақил субъектларнинг аҳамияти тадқиқ этилган[3].

Юқорида қайд этилган илмий ишларнинг таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш самарадорлигини оширишнинг назарий ва амалий масалалари Ўзбекистон Республикасининг қонунчилиги, шунингдек илғор хориж тажрибаси асосида комплекс тадқиқ этилмаган.

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилган олий таълим ёки илмий-тадқиқот муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги.

Диссертация мавзуси Тошкент давлат юридик университетининг илмий-тадқиқот ишлари режасига киритилган ҳамда илмий тадқиқотларнинг устувор

[1] Ушбу илмий ишлар диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхати қисмида келтирилган.
[2] Ушбу илмий ишлар диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхати қисмида келтирилган.
[3] Ушбу илмий ишлар диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхати қисмида келтирилган.

йўналишлари доирасида амалга оширилган.

Тадқиқотнинг мақсади норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш муносабатларини илмий-назарий нуқтаи назардан комплекс тадқиқ этиш орқали Ўзбекистон Республикасида норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича тегишли таклиф, тавсия ва хулосалар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш тушунчасини назарий-ҳуқуқий жиҳатдан таҳлил этиш;

норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборот турлари ва уларнинг ўзига хос хусусиятларини тадқиқ этиш;

норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотга қўйиладиган талабларни ёритиб бериш;

норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлашнинг ҳуқуқий асосларини таҳлил этиш;

норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш муносабат ва воситаларига аниқлик киритиш;

норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи субъектларни таҳлил этиш;

норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш истиқболли йўналишларини тадқиқ этиш;

норма ижодкорлиги жараёнида илмий ахборот ҳамда эксперт-таҳлил маълумотлари билан таъминлаш тизимини тадқиқ этиш.

Тадқиқотнинг объекти Ўзбекистон Республикаси норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш борасида юзага келадиган ҳуқуқий муносабатлар тизими ҳисобланади.

Тадқиқотнинг предмети Ўзбекистон Республикасида норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлашга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, ҳуқуқни қўллаш амалиёти, илғор хорижий мамлакатлар қонунчилиги ҳамда илмий-назарий концептуал ёндашувлар ва ҳуқуқий категориялар ҳисобланади.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот олиб боришда тарихий, тизимли-тузилмавий, мантиқий, индукция, дедукция, қиёсий-ҳуқуқий, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш ва статистик маълумотлар таҳлили каби усуллардан фойдаланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлаш учун зарур бўлган материаллар ва ахборотни тўплаш норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлаш босқичи сифатида белгилаш зарурлиги асослаб берилган;

норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасига илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларда баён қилинадиган ахборот аниқ, асосланган бўлиши ва муаммонинг амалдаги қонунчилик мукаммал эмаслиги билан сабаб-оқибат алоқасини кўрсатиб бериши зарурлиги асослантирилган;

норма ижодкори томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлашда асосланмаган фикр-мулоҳаза ва таклифлар қабул қилинмаслиги

ҳамда унинг натижасида вужудга келган оқибатлар учун жавобгарлик масаласи манфаатдор органнинг зиммасига юклатилиши зарурлиги асослаб берилган;

норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини лингвистик экспертизадан ўтказишда ишлаб чиқувчининг ташаббуси билан шартнома асосида мутахассис жалб қилиш механизмини жорий этиш зарурлиги асосланган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

қонун лойиҳаси ва унга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларда акс эттириладиган ахборотга қатъий талабларни белгилаш ҳамда илмий таъминланганлик даражасини ошириш мақсадида «Қонунлар лойиҳаларини тайёрлаш ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатасига киритиш тартиби тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикасининг Қонунига тегишли ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш бўйича таклифлар асослантирилган;

норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ва уни ишлаб чиқишда фойдаланиладиган ахборот таъминоти самарадорлигини ошириш мақсадида «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни ҳамда Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни юридик-техник жиҳатдан расмийлаштиришнинг ягона услубиётига тегишли ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш зарурлиги асосланган;

норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органларнинг норма ижодкорлиги жараёнида эксперт-таҳлил маълумотлари билан таъминлаш тизимини такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 мартдаги «Давлат органларининг эксперт-таҳлил фаолияти самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПҚ–3628-сон қарорига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш бўйича таклиф ва тавсиялар асослаб берилган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги ишда қўлланилган усуллар, унинг доирасида фойдаланилган илмий-назарий ёндашувлар расмий манбаларга асослангани, миллий қонунчилик ҳамда халқаро тажриба ўзаро таҳлил қилингани, таклиф ва тавсияларнинг амалиётга жорий этилгани, тадқиқот натижаларининг миллий ҳамда хорижий нашрларда эълон қилингани, шунингдек ваколатли тузилмалар томонидан тасдиқлангани билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти ундаги илмий-назарий хулосалар, таклиф ва тавсиялардан норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича назарий-ҳуқуқий масалалар юзасидан илмий изланишлар олиб бориш, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тегишли нормаларини шарҳлаш, миллий қонунчиликни такомиллаштириш, Давлат ва ҳуқуқ назарияси, Норма ижодкорлиги ва Юридик техника ўқув модулларидан таълим бериш ҳамда мазкур модулларни илмий-назарий жиҳатдан янада бойитишда фойдаланиш мумкинлигида намоён бўлади.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти норма ижодкорлигини ахборот билан таъминлаш фаолиятини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий

ҳужжатларни ҳамда ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштиришда фойдаланиш мумкинлиги билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш тизимини такомиллаштириш масалалари мавзусини тадқиқ этиш бўйича олинган хулосалар натижалари асосида:

норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлаш учун зарур бўлган материаллар ва ахборотни тўплаш норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлаш босқичи сифатида белгилаш зарурлиги ҳақидаги таклифдан «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 21-моддаси биринчи қисм тўртинчи хатбошисини тайёрлашда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Юридик таъминлаш бошқармасининг 2021 йил 9 ноябрдаги №12-18-22-сонли маълумотномаси). Ушбу таклифнинг амалга оширилиши ахборот тўплаш жараёнини норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлашнинг алоҳида босқичи сифатида белгилашга хизмат қилган;

норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасига илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларда баён қилинадиган ахборот аниқ, асосланган бўлиши ва муаммонинг амалдаги қонунчилик мукаммал эмаслиги ўртасида сабаб-оқибат алоқасини кўрсатиб бериши зарурлиги тўғрисидаги таклиф Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 20 апрелдаги «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида» ги ЎРҚ–682-сон Қонуни билан тасдиқланган Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни юридик-техник жиҳатдан расмийлаштиришнинг ягона услубиётининг 92-бандини ишлаб чиқишда инобатга олинган (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Юридик таъминлаш бошқармасининг 2021 йил 9 ноябрдаги №12-18-22-сонли маълумотномаси). Ушбу таклифнинг жорий қилиниши норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлашда аниқ илмий-амалий далилларга таянишга ва амалиётдаги муаммоларни ҳал қилишнинг аниқ асослантирилган механизмини такомиллаштиришга хизмат қилган;

норма ижодкори томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлашда асосланмаган фикр-мулоҳаза ва таклифлар қабул қилинмаслиги ҳамда унинг натижасида вужудга келган оқибатлар учун жавобгарлик масаласи манфаатдор органнинг биринчи раҳбари зиммасига юклатилишига оид таклифдан Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 20 апрелдаги «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида» ги ЎРҚ–682-сон Қонуни билан тасдиқланган Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни юридик-техник жиҳатдан расмийлаштиришнинг ягона услубиётининг 104-бандини ишлаб чиқишда эътиборга олинган (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Юридик таъминлаш бошқармасининг 2021 йил 9 ноябрдаги №12-18-22-сонли маълумотномаси). Мазкур таклифнинг инобатга олиниши норма ижодкорлигини ахборот билан таъминлаш ва норма ижодкорлиги жараёнида берилган таклифларни инобатга олишда тегишли субъектларнинг масъулиятини оширишга хизмат қилган;

норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини лингвистик экспертизадан

ўтказишда ишлаб чиқувчининг ташаббуси билан шартнома асосида мутахассис жалб қилиш механизмини жорий этишга оид таклифдан Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 28 октябрдаги 662-сон қарори билан тасдиқланган Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини лингвистик экспертизадан ўтказиш тартиби тўғрисидаги низомнинг 6-бандини тайёрлашда эътиборга олинган (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Юридик таъминлаш бошқармасининг 2021 йил 9 ноябрдаги №12-18-22-сонли маълумотномаси). Ушбу таклифнинг амалга оширилиши норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини лингвистик экспертизадан ўтказиш механизмини аниқ белгилашга хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот натижалари 11 та илмий анжуманда, жумладан 5 та халқаро, 6 та республика миқёсида ўтказилган илмий-амалий конференция, давра суҳбатлари ва семинарларда синовдан ўтган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Мазкур тадқиқот натижалари бўйича жами 23 та илмий иш, жумладан Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссиясининг докторлик диссертацияларининг асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрларда 8 та мақола (шундан 2 та мақола хорижий журналда) ва тўпламлар таркибида 15 та илмий мақола чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация таркиби кириш, 9 параграфдан иборат учта боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Диссертациянинг ҳажми 152 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш** қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати, унинг республика фан ва технологиялар ривожланишининг асосий устувор йўналишларига боғлиқлиги, муаммонинг ўрганилганлик даражаси, мавзунинг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий тадқиқот ишлари билан алоқаси, унинг мақсад, вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, илмий янгилиги, амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, илмий ва амалий аҳамияти, жорий қилиниши, апробацияси, натижаларнинг эълон қилинганлиги, диссертациянинг ҳажми ҳамда тузилиши ҳақидаги маълумотлар келтирилган.

Диссертациянинг биринчи боби **«Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлашнинг назарий-ҳуқуқий тавсифи»** деб номланиб, ушбу бобда норма ижодкорлиги фаолиятини қамраб олувчи таркибий жараёнлар, ахборот билан таъминлаш масаласи бўйича замонавий ёндашувлар, норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш тушунчаси ва унинг мазмун-моҳияти, норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборот турлари ва уларга қўйиладиган талаблар тадқиқ этилган.

Диссертантнинг фикрича, норма ижодкорлигини ахборот билан таъминлаш масаласини таҳлил этиш, аввало, унинг мажмуини ташкил этувчи жараёнларга аниқлик киритишдан бошлаш зарур. Муаллиф томонидан бу

борада ҳуқуқшунос олимларнинг (М.П.Кари, Б.Дулинг, Т.Гарви, Ж.С.Любберс, Е.Н.Ярмонова, С.И.Гирько, Г.С.Скачкова, Е.Е.Тонков, К.Е.Павлова, М.К.Нажимов, Ш.Рузиназаров, С.Иноятова, Х.С.Хайитов, П.А.Рустамов, А.Қ.Худойбердиев, Ш.Ҳ.Файзиев, И.В.Кудрявцев, И.Т.Тультеев, О.З.Шодиқулов, Ш.А.Сайдуллаев) ёндашувлари таҳлил қилинган ҳамда норма ижодкорлиги жараёни норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини ишлаб чиқиш учун зарурий ахборот тўплашдан норматив-ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилиш, маъқуллаш, тасдиқлаш ва эълон қилишгача бўлган жараёнларни қамраб олиши тўғрисидаги хулосага келинган.

Муаллиф томонидан норма ижодкорлигини ахборот билан таъминлаш ўз ичига ўн олти босқичдан иборат бўлган жараёнларни қамраб олади, деган илмий назарий хулоса илгари сурилган.

Диссертант томонидан ўтказилган тадқиқотлар натижасида «норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш» тушунчаси ва унинг таркибини ташкил қилувчи компонентлар миллий ва хорижий олимларнинг илмий ишларида ҳамда Ўзбекистон Республикаси қонунчилик ҳужжатларидаги тавсифи ишлаб чиқилмаганлиги кўрсатиб берилган. Шу боис, миллий қонунчилик ҳужжатларида норма ижодкорлиги субъектлари учун тақдим этиладиган ахборот, ахборот билан таъминлаш, ахборот билан таъминловчи субъект, ахборотга қўйилган талаблар каби масалалар бўйича алоҳида концептуал тушунчаларни ишлаб чиқиш лозимлиги асослаб берилган.

Тадқиқотчи томонидан бир гуруҳ олимларнинг (Х.С.Хайитов, С.А.Садиков, А.А.Аманов, А.Қ.Худойбердиев, Х.Т.Маматов, П.А.Рустамов) «ахборот» тушунчаси бўйича билдирилган фикрлари таҳлил қилиниб, улар томонидан ахборот тушунчасига умумий, ижтимоий маънода ёндашилганлиги, ушбу таърифдан айнан норма ижодкорлигида фойдаланиладиган ахборот сифатида қўллаб бўлмаслиги кўрсатиб ўтилган.

Тадқиқотчининг қайд этишича, миллий қонунчилик ҳужжатларида ҳуқуқий ахборот тушунчаси кенгайтирилиши, норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотни таснифлаш методологияси ишлаб чиқилиши, норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотга қўйиладиган талабларни белгилашга қаратилган услубий қоидаларни ўзида жамлаган ҳуқуқий асослар яратилиши лозим. Мазкур бобда норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборот тушунчаси норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ёки ахборот-таҳлил материалларида акс эттириладиган, манбалари ва тақдим этиш шаклидан қатъи назар шахслар, предметлар, фактлар, воқеалар, ҳодисалар ва жараёнлар тўғрисидаги тизимлаштирилган, асослантирилган, ҳаққоний, аниқ, мақсадга мувофиқ маълумотлар тизими эканлиги ҳам таъкидлаб ўтилган.

Диссертант томонидан Норвегия, Швеция, Финландия, Канада қонунчилиги таҳлили асосида норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотнинг таснифи таҳлил қилинган. Норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотнинг турларини таҳлил этиш, ахборотни таснифлаш, муайян мезонлар асосида турларга ажратиш назарий-ҳуқуқий жиҳатдан ахборотни тегишли категорияларга ажратишга замин яратиши ёритиб

берилган. Муаллиф томонидан норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотнинг турлари: 1) ахборот ташувининг моддийлиги; 2) ифода шакли; 3) норматив хусусияти; 4) фойдаланиш эркинлиги; 5) тақдим этиш тартиби; 6) ахборотнинг келиб чиқиш манбаси каби мезонларга асосан таснифлаш методологияси илмий асослантирилган.

Диссертант норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ҳуқуқий ахборот тушунчаси норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда акс эттирилган маълумотлардан ташқари Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларида келтирилган, суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ҳуқуқни қўллаш амалиёти бўйича тизимлаштирилган маълумотларни ҳам ўз ичига олишини қайд этган.

Ўтказилган тадқиқотлар натижасида аниқланишича, АҚШ ва Европа мамлакатлари норма ижодкорлиги амалиётида ҳуқуқий бўлмаган ахборотга алоҳида тасниф сифатида етарлича эътибор қаратилмайди. Бу борада кўпчилик хорижий олимларнинг ёндашувларига кўра, ҳуқуқий бўлмаган ахборот («non-legal information») эмас, балки «ноҳуқуқий ахборот» ёки «ноқонуний ахборот» («illegal information») нуқтаи назаридан ёндашилган.

Бундан ташқари, ушбу бобда норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотнинг сифат кўрсаткичларини белгиловчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш, келгусида норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардаги нуқсонларнинг олди олинишига хизмат қилиши ҳамда норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборот ўз вақтида мақбул воситалар ёрдамида таъминланиши, тўлиқ, ишончли, аниқ, янги бўлиши, илмий таъминланиши, эксперт-таҳлил маълумотларига асосланиши, айрим ахборотларнинг очиқлиги ёки махфийлиги каби талабларга жавоб бериши бўйича ахборот сифати концепцияси ишлаб чиқилган.

Диссертант томонидан норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотнинг сифати бўйича АҚШ ва Европа мамлакатлари олимлари (Д.Ференбахер, М.Хелферт ва бошқалар) томонидан билдирилган илмий концепциялар таҳлил қилиниб, ахборотнинг сифати (information quality) ва маълумотнинг сифати (data quality) каби тушунчаларни норма ижодкорлигини сифатли ахборот билан таъминлашдаги ўрнига илмий баҳо берилган.

Диссертациянинг иккинчи боби **«Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш механизми»** га бағишланган бўлиб, мазкур бобда норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлашнинг норматив-ҳуқуқий асослари, бу борадаги муносабат ва воситалар, норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи субъект масалалари илмий-назарий тадқиқ этилган.

Диссертант томонидан норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш муносабатлари ҳуқуқшунос олимларнинг (Е.В.Скурко, М.Крзесаж, Э.Балмер, Л.Б.Расмуссен, Л.Томсон, Е.А.Селиванова, Ҳ.Т.Одилқориев ва бошқалар) илмий ёндашувлари асосида таҳлил қилинган ҳамда ички ва ташқи муносабатларни ўз ичига олиши, ахборот билан таъминлаш ташаббуси проактив ёки реактив шаклларда ифода этилиши тўғрисида хулоса чиқарилган.

Илғор хорижий мамлакатлар (АҚШ, Буюк Британия, ГФР ва Франция)

тажрибаси таҳлил этилиб, норма ижодкорлиги муносабатлари бирламчи ва иккиламчи қонунчилик ҳужжатларини ишлаб чиқиш билан боғлиқ жараёнлар сифатида ўрганилган. Бунда қонун нормаларини яратиш, уларга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳамда бекор қилиш билан боғлиқ бўлган жараёнларни ахборот билан таъминлаш муносабатлари «бирламчи қонунчилик»ни ишлаб чиқиш, қонуности норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган бошқа органлар томонидан амалга ошириладиган норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш эса «иккиламчи қонунчилик»ни ишлаб чиқиш эканлиги сифатида эътироф этилган.

Муаллифнинг фикрича, норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш моддий ёки жисмоний, техник, дастурий, криптографик, маъмурий (ташкилий) воситалар ёрдамида амалга оширилиб, замонавий ахборот коммуникация технологияларидан мақбул восита сифатида фойдаланилиши зарур. Шунингдек, сунъий интеллект воситаларидан (нейрон тармоқлари – «neural networks», маълумотларни шакллантириш – «data mining», эксперт тизимлари – «expert systems») фойдаланиш норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш самарадорлигини оширишга хизмат қилади. Бу борада Австрияда «E-Recht», АҚШда «E-Government», Австралияда «ParlWork», Данияда «De-bureaucratisation Programm» дастурлари ёрдамида ахборот алмашинуви самарадорликка эришилганлиги амалий мисол тариқасида келтириб ўтилган.

Шунингдек, изланувчи томонидан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасига қонун ва палата қарорлари лойиҳаларини реал вақт режимида онлайн киритиш имкониятини яратиш, қонун лойиҳалари ва палата қарорларининг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасига киритилишидан то расмий эълон қилинишигача бўлган хронологик босқичларни реал вақт режимида акс эттириб бориш, бошқариш ва мониторинг қилиш, ахборот олиш, фойдаланиш, сақлаш, қайта ишлаш каби функцияларни амалга ошириш имкониятини яратувчи «E-qonun» ягона электрон тизимининг ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиш зарурати илмий-назарий жиҳатдан ёритиб берилган.

Диссертант томонидан норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи субъектлар масаласи бўйича ҳуқуқшунос олимларнинг (И.Т.Тультеев, О.З.Мухамеджанов, Ф.Х.Отахонов, Р.Р.Хакимов, Э.Т.Хожиев, Г.С.Исмаилова, М.А.Рахимова, Б.Н.Сабиров, Х.У.Турдиев, Ш.Х.Зулфиқаров, М.М.Миракулов, А.Д.Бабаджанов, З.С.Исраилова, Ж.М.Ермашев, Қ.У.Умидуллаев, А.А.Махмудов) илмий ёндашувлари тадқиқ этилиб, бу борада муаллифлик таърифи ишлаб чиқилган.

Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлашда парламент кутубхоналари муҳим аҳамият касб этиши илғор хориж тажрибаси (АҚШ Конгресси кутубхонаси, Буюк Британия Жамоа палатаси кутубхонаси, Лордлар палатаси кутубхонаси, Франция Миллий Ассамблеяси кутубхонаси, Япония Парламенти ҳузуридаги Миллий кутубхона, ГФР Бундестаг кутубхонаси) асосида ўрганилиб, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ҳузуридаги парламент кутубхонаси фаолиятини тубдан қайта кўриб

чиқиш зарурлиги асослаб берилган.

Диссертант томонидан АҚШ, Хитой Халқ Республикаси, Япония, Европа Иттифоқи мамлакатлари, Жанубий Корея Республикаси каби давлатлар аллақачон сунъий интеллектдан қарорлар қабул қилишда самарали фойдаланиш бўйича ҳуқуқий базага эга эканлиги батафсил таҳлил қилинган ҳолда шундай ҳуқуқий базаларни миллий амалиётга жорий қилиш истиқболлари кўрсатиб берилган.

Бундан ташқари, норма ижодкорлигига рақамли технологияларни жалб қилишнинг самарадорлиги ҳақида илмий тадқиқотлар ўтказган олимлар (П.Фрэнк, С.И.Носов, С.Анджейо, П.Джехопио) қарашлари таҳлил қилиниб, норма ижодкорлиги учун зарурий ва сифатли ахборотларни таснифлашда сунъий интеллект алгоритмларини қўллаш, норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш ҳамда замонавий технологиялардан фойдаланиш борасида миллий стратегияни белгилаб олиш зарурлиги асослаб берилган.

Диссертант халқаро тажриба ва замонавий илмий концепциялар таҳлили асосида замонавий ахборот-коммуникация технологияларининг тараққиёти, ахборот алмашинувининг тезлиги ва сифатини ошириш, ортиқча транзакцион сарф-харажатларни (вақт, моддий таъминот ва бошқа саъй-ҳаракатларни) камайтириш мақсадида моддий ёки жисмоний таъминот воситаларидан босқичма-босқич воз кечиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади, деган қатъий позицияни илгари сурган.

Ушбу бобда норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлашда ақл марказларининг ўрни таҳлил этилиб, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш жамоат фонди томонидан ақл марказларининг йиллик рейтингини шакллантириш механизмини жорий этиш, унда норма ижодкорлиги жараёни учун тайёрланган таҳлилий материаллар сони, сифати, инобатга олинган таклиф ва тавсиялар сони каби мезонларга таяниши мақсадга мувофиқ эканлиги ҳам асослаб берилган.

Тадқиқотчи томонидан норма ижодкорларини ахборот билан таъминловчи субъектлар доираси норма ижодкорлиги субъектларидан кенгроқ эканлиги кўрсатилган ҳолда, унинг доирасига фуқаролик жамияти институтлари, жамоатчилик ва экспертлар, блогерлар, ақл марказлари ҳам кириши асослаб берилган. Шу боис, диссертант томонидан норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи субъект тушунчасига муаллифлик таърифи ишлаб чиқилган.

Диссертациянинг учинчи боби «**Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш истиқболлари**» деб номланиб, мазкур бобда норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлашни такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари, кадрлар салоҳиятини ошириш, илмий ахборот билан таъминлаш тизими, эксперт-таҳлил маълумотлари билан бойитиш масалалари тадқиқ этилган.

Изланувчи томонидан норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш тизимини такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари ҳуқуқшунос

олимларнинг (А.В.Ильин, Г.А.Мартьянов, Ф.Паскуале, Т.В.Трофимова, А.В.Ломовцева, К.Хендерсон) илмий ёндашувлари асосида таҳлил этилиб, қуйидаги истиқболли йўналишларга эътибор қаратилган: 1) норма ижодкорлиги жараёнининг шаффофлигини ошириш, ахборот алмашинувини мақбуллаштириш, илмий асослантириш, эксперт-таҳлил маълумотлари билан бойитишда замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш; 2) норма ижодкорлигини зарурий ахборот билан таъминлашда масъулият ҳамда тегишли мансабдор шахсларнинг билим ва малакасини ошириш; 3) норма ижодкорлиги жараёнида илмий ахборот билан таъминлаш механизмини ишлаб чиқиш; 4) эксперт-таҳлил маълумотларидан самарали фойдаланиш, эксперт ва мутахассисларга қўйиладиган малака талабларини ишлаб чиқиш, уларнинг норма ижодкорлигидаги фаоллик даражасини баҳолаш тизимини жорий этиш.

Биринчи истиқболли йўналиш сифатида норма ижодкорлиги жараёни шаффофлигини ошириш, ахборот алмашинувини оптималлаштириш, илмий асослантириш, эксперт-таҳлил маълумотлари билан бойитишда замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш борасида «E-qonun», «E-ekspert», «Ilmiy axborot» электрон тизимлари тўғрисидаги муаллифлик ғоялари келтириб ўтилган.

Иккинчи истиқболли йўналиш сифатида норма ижодкорлиги субъектларининг малака ошириш ишларини ташкил этиш ижобий натижа бериши кўплаб олимлар (Ф.Х.Отахонов, Ш.Х.Зулфиқоров, Х.С.Хайитов, Ш.Н.Бердияров, Ж.Н.Неъматов, З.С.Исраилова, Д.Р.Артиков) томонидан қўллаб-қувватланганлигига қарамасдан, тадқиқотчи томонидан зарурий ахборот ва маълумотларни ўз вақтида, тўлақонли таъминлаш бўйича махсус жавобгарлик чораларини яратиш, норма ижодкорлиги субъектларига ахборот тақдим этувчи шахсларга қўйилган билим ва малака талабларини ишлаб чиқиш, норма ижодкорлиги билан шуғулланувчи мансабдор шахслар ҳамда масъул ходимларни ишга қабул қилиш бўйича малака мезонларини қайта кўриб чиқиш, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органлар норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ва унга илова қилинадиган ҳужжатларни реал вақт режимида кузатиш имкониятини тақдим этиш орқали жамоатчилик назоратини кучайтириш зарурлигини асослаб берилган.

Шунингдек, норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотни ўз вақтида тақдим этмаганлик ёки талаб даражасидаги ахборотни тақдим этмаслик учун тегишли юридик жавобгарлик чораларини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ эканлиги қайд этиб ўтилган.

Муаллифнинг фикрича, норма ижодкорлиги жараёни самарадорлиги, аввало, ахборот айланиши, унинг сифати ҳамда «қайта алоқа» таъсирига боғлиқ бўлиб, бу борада масъул шахсларга нисбатан интизомий жавобгарликни қатъийлаштириш мақсадга мувофиқ бўлиб, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органнинг тегишли мансабдор шахслари ёки норма ижодкорлигини ахборот билан таъминловчи субъектлар томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари ва уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлил материалларида қасддан сохта ёки нотўғри маълумот бериш, шахсий манфаатдорликка (бевосита ёки билвосита) йўл қўйиш, норма ижодкорлиги

учун зарур бўлган ахборотни тақдим этиш тўғрисидаги сўровни кўриб чиқмасдан қолдириш ёки уларни кўриб чиқиш муддатларини узрли сабабларсиз бузиш ижро интизоми доирасида шахсий жавобгарликни келтириб чиқариши зарур.

Диссертант томонидан Буюк Британия, ГФР, Франция каби илғор хорижий мамлакатларнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари тадқиқ этилиши орқали мансабдор шахсларнинг ахборот билан таъминлаш талабларини бузганлиги учун жавобгарликка тортиш масаласи ижобий баҳоланди. Шунингдек, норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи субъектларнинг рейтинг тизимини жорий этиш, уларни рағбатлантириш чора-тадбирларини комплекс ишлаб чиқиш бу борада ижобий натижаларга эришишга хизмат қилиши асослаб берилди.

Изланувчи томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органларнинг мансабдор шахслари, шунингдек норма ижодкорлигини зарурий ахборот билан таъминловчи субъектлар, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари, ташкилот ва муассасаларнинг йиллик рейтингини аниқлаш, ташаббус кўрсатган субъектлар ва уларнинг илмий ходимларини рағбатлантириш, тақдирлаш, турли номинациялар асосида рейтингларини шакллантиришни йўлга қўйиш лозимлиги ҳам ёритиб берилган.

Бундан ташқари, норма ижодкорлиги жараёнини илмий ахборот билан таъминлаш – бу норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органлар ёки мансабдор шахслар томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини ишлаб чиқишда илмий тадқиқотлар, илм-фан ютуқлари ва илмий таҳлиллар натижаларидан фойдаланиш жараёни эканлиги очиб берилган.

Ушбу бобда тадқиқотчи томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатдаги нуқсонларни олдини олиш мақсадида «evidence-based lawmaking», «science-based lawmaking» дан фойдаланиш, уларни норма ижодкорлиги жараёнига татбиқ этиш мақсадга мувофиқ, деб топилган ҳамда бу борада илғор хорижий мамлакатлар тажрибаси (АҚШ, Австралия, Буюк Британия) таҳлил этилиб, уларни жорий этиш механизми муҳокама этилган. Хусусан, АҚШда «Далилларга асосланган сиёсатни ишлаб чиқиш тўғрисида» ги (Evidence-based Policymaking Act) Қонунига биноан федерал даражадаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилишда илмий ахборотдан фойдаланиш мажбурийлиги белгиланганлиги муаллиф томонидан ижобий баҳоланади. Мамлакатимизда қонун ижодкорлиги фаолиятини илмий жиҳатдан таъминлаш Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Қонунчилик муаммолари ва парламент тадқиқотлари институти томонидан олиб борилиши таъкидланиб, қонун лойиҳаси Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатасига киритилишидан олдин қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи субъекти томонидан тегишли тартибда олимлар, Қонунчилик муаммолари ва парламент тадқиқотлари институти ёки бошқа илмий тадқиқот институтлари иштирокида илмий экспертизаси амалга оширилиши лозимлиги қайд этилган. Шу сабабли, «Қонунлар лойиҳаларини тайёрлаш ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатасига киритиш тартиби тўғрисида» ги

Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 27-моддасини 5^1-банди билан тўлдириш таклифи диссертант томонидан асослаб берилган.

Шунингдек, норма ижодкорлиги жараёнига тегишли билим ва малакага эга бўлган олимларни жалб этиш мақсадида уларни рағбатлантириш, илмий тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш механизмлари илғор хориж тажрибаси (Австралияда «Йил олими мукофоти», АҚШ Конгресси томонидан илмий экспертизадан ўтказиш, Буюк Британияда муайян мансабни эгаллаш учун илмий даражага эга бўлиш, Европа Иттифоқи қонунчиликни такомиллаштириш учун илмий тадқиқотларга 320 миллиард евро ажратганлиги) таҳлил этилиб, Қонунчилик палатасига киритилаётган қонун лойиҳасига илова қилинадиган ҳужжатлар қаторига тегишли мутахассис ёки олимларнинг илмий хулосаларини киритиш мақсадга мувофиқ эканлиги қайд этилган.

Диссертантнинг фикрича, норма ижодкорлиги жараёнида эксперт-таҳлил маълумотлари билан таъминлашнинг айрим жиҳатлари илмий изланувчилар ҳамда ҳуқуқшунос олимлар томонидан тадқиқ этилганлигига қарамасдан, эксперт-таҳлил маълумотлари тушунчасига якдил ёндашувнинг мавжуд эмаслиги, эксперт-таҳлил маълумотларини тайёрлаш, уларга қўйилган талаблар бўйича ягона методология ишлаб чиқилмаганлиги, эксперт-таҳлил маълумотларини тайёрлашга жалб қилиниши мумкин бўлган эксперт, мутахассисларнинг билим ва малакасига қўйиладиган талаблар ишлаб чиқилмаганлиги, эксперт позициясининг норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасига таъсири ҳамда эксперт-таҳлил маълумотлари акс этган хулосаларнинг юридик мақоми қатъий белгиланмаганлиги келажакда норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг самарали қўлланилишига тўсқинлик қилиши мумкинлиги асослантирилган.

Изланувчи томонидан ҳуқуқшунос олимларнинг (Б.Д.Абдуллаев, Ш.А.Сайдуллаев, Х.С.Хайитов, А.Қ.Худойбердиев, Р.А.Демаков, М.Хусанова, О.А.Фомичева, Л.Клювер, Р.Нильсен, М.Л.Йоргенсен ва бошқалар) илмий ишлари тадқиқ этилиб, эксперт-таҳлил маълумотлари икки асосий категориядан ташкил топганлиги ёритиб берилди. Бунда эксперт ва таҳлил маълумотларининг алоҳида хусусиятлари илмий таҳлил этилиб, эксперт маълумотларини тайёрловчи субъектлар доираси қонунчилик ҳужжатларида аниқ белгилаб берилганлиги, маълумотлар объектига нисбатан муқобилларни танлаш имконияти берилмаслиги, бундай маълумотларни тайёрлашда белгиланган предмет ва объектдан четга чиқмаслик, тегишли шакл ва қоидалар асосида расмийлаштирилиши, экспертиза хулосаларида акс эттирилган маълумотлар ҳуқуқий аҳамиятга эга бўлиши каби хусусиятлар таҳлил этилган.

Шунингдек, таҳлилий маълумотлар турли ихтисосликларни якка ёки комплекс тарзда қамраб олиши, илмий-ижодий ёндашувни қўллаб-қувватлаши асосида амалга оширилиши қайд этилган.

Муаллифнинг фикрича, норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган эксперт-таҳлил маълумотлари махсус билим, малакага эга бўлган эксперт, мутахассис ва олимларнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материаллари бўйича тақриз, эксперт хулосаси ёки мутахассислар муҳокамаси натижаларида акс эттириладиган, тизимли, муайян соҳадаги когнитив

характердаги билимга асосланган маълумотлар жамланмаси ҳисобланади. Ўзбекистон Республикасида норма ижодкорлиги жараёнида эксперт-таҳлил маълумотлари билан таъминлаш бўйича Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенат қўмиталари ҳузурида эксперт гуруҳлари тузилганлиги ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 мартдаги «Давлат органларининг эксперт-таҳлил фаолияти самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПҚ–3628-сон қарори асосида давлат бошқаруви ва республика аҳамиятидаги давлат органларида эксперт-таҳлил гуруҳлари ташкил этилганлиги таҳлил этилган.

Диссертант эксперт-таҳлил гуруҳларининг фаолияти, улар томонидан билдирилган инновацион ғоялар, муаммоларнинг ечимларига оид ишлар кенг жамоатчилик томонидан ўрганиш ва таҳлил этиш учун тақдим этилмаганлиги туфайли норма ижодкорлиги жараёнида уларнинг ўрни холис ва ижобий баҳолашга тўсқинлик қилаётганлигини билдириб ўтган.

Тадқиқотчининг фикрича, тегишли давлат органларида фаолият олиб бораётган эксперт-таҳлил гуруҳлари таркибига шартнома асосида бошқа фуқаролик жамияти институтлари, хорижий эксперт ва мутахассисларини жалб этиш ишларини кучайтириш эксперт-таҳлил гуруҳлари ўртасида рақобат муҳитини шакллантиришига хизмат қилиши мумкин. Шунингдек, норма ижодкорлиги учун эксперт-таҳлил маълумотларини тайёрлашда жалб этилиши мумкин бўлган мутахассис, олим ва экспертларни ягона электрон тизимга бирлаштириш ва бундай маълумотларни тайёрлаш бўйича онлайн буюртмаларни бериш тизимини йўлга қўйиш, электрон рақамли имзо орқали ҳужжатларни тасдиқлаб киритиш, эксперт-таҳлил маълумотлари мазмуни кенг жамоатчиликка тақдим этишга ихтисослашган интеграцион тизимни яратиш бўйича ҳуқуқий асосларни шакллантириш зарурати асослаб берилган.

ХУЛОСА

Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш масаласини илмий-назарий нуқтаи назардан таҳлил этиш ҳамда тадқиқот олдига қўйилган вазифаларни ҳал этиш натижалари қуйидаги илмий-амалий хулосаларга келишга, шунингдек норматив-ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш бўйича таклиф ва тавсияларни илгари суришга хизмат қилди.

I. Илмий-назарий хулосалар

1. Норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборот ўз хусусиятларига кўра моддий, дастурий, криптографик, ахборот-коммуникация технологиялари ёки бошқа воситалар ёрдамида шакллантириш, қабул қилиш, топшириш, ҳисобга олиш, қайта ишлаш, сақлаш, тўплаш, тизимлаштириш, янгилаш, тарқатиш, фойдаланиш ёки хавфсизлигини таъминлаш каби амалларни бажариш имкониятига эга бўлиши зарур.

2. Норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотни таснифлаш методологияси ишлаб чиқилди. Унга кўра, ахборот ташувининг моддийлиги (моддий ва моддий кўринишга эга бўлмаган), ифода шакли (ёзма,

электрон ва оғзаки), норматив хусусияти (ҳуқуқий ва ҳуқуқий бўлмаган), фойдаланиш эркинлиги (очиқ, махфий ва кириш имконияти чекланган), тақдим этиш тартиби (мажбурий равишда тақдим этиладиган ва тавсиявий характердаги), ахборотнинг келиб чиқиш манбаси (бирламчи, иккиламчи ва умумий манбалардан келиб чиқадиган ахборот) бўйича ахборотни таснифлаш ҳамда тизимлаштириш мақсадга мувофиқ саналади.

3. Норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ҳуқуқий ахборот – бу норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ёки ахборот-таҳлилий материалларда акс эттириладиган Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, уларга оид расмий шарҳлар, тушунтиришлар, суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ҳуқуқни қўллаш амалиёти бўйича тизимлаштирилган маълумотлар йиғиндисидир.

4. Норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ҳуқуқий бўлмаган ахборот – норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ёки ахборот-таҳлилий материалларда акс эттириладиган социологик, статистик, иқтисодий, молиявий, эксперт-таҳлил, илмий ва бошқа шу каби норматив ёки ҳуқуқни қўллаш хусусиятига эга бўлмаган тизимлаштирилган маълумотлар ҳисобланади.

5. Норма ижодкорлиги жараёнини илмий ахборот билан таъминлаш концепциясини ишлаб чиқиш таклиф қилинади. Унга мувофиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органлар ёки мансабдор шахслар томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини ишлаб чиқишда илмий тадқиқотлар, илм-фан ютуқлари, илмий таҳлиллар натижаларидан фойдаланиш зарур, деб ҳисоблаймиз.

6. Норма ижодкорлиги жараёнида эксперт-таҳлил маълумотларидан фойдаланиш тизими тадқиқ этилиб, мазкур ахборот махсус билим, малакага эга бўлган эксперт, мутахассис ва олимларнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материаллар бўйича тақриз, эксперт хулосаси ёки мутахассислар муҳокамаси натижаларида акс эттириладиган, тизимли, муайян соҳадаги когнитив характердаги билимга асосланган маълумотлар мажмуидан иборат.

7. Норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборот ўз вақтида мақбул воситалар ёрдамида тақдим этилиши, тўлиқ, ишончли, айнан, янги ва аниқ бўлиши, шунингдек илмий асослантирилган, эксперт-таҳлил маълумотлари билан таъминланган, очиқлик ёки махфийлик талабларига жавоб бериши зарурлиги таклиф қилинади.

8. Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш муносабатлари тизими тадқиқ этилиб, бундай муносабатлар зарурий ахборотни шакллантириш, қабул қилиш, топшириш, ҳисобга олиш, қайта ишлаш, сақлаш, тўплаш, тизимлаштириш, янгилаш, тарқатиш, фойдаланиш ёки хавфсизлигини таъминлашни ўз ичига олувчи ички ва ташқи қайта алоқаларни қамраб олади.

9. Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш проактив ёки реактив шаклда моддий (жисмоний), техник, дастурий, криптографик ёки маъмурий (ташкилий) воситалар ёрдамида амалга оширилади.

10. «Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи субъект бу – норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини ишлаб чиқиш учун зарур бўлган

ахборотни шакллантириш, топшириш, ҳисобга олиш, қайта ишлаш, сақлаш, тўплаш, тизимлаштириш, янгилаш, тарқатиш, фойдаланиш ёки хавфсизлигини таъминлаш ишларини амалга оширувчи, эксперт-таҳлил маълумотларини тайёрловчи, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органлар, мансабдор шахслар, шунингдек юридик ва жисмоний шахслардир», деган муаллифлик таърифи ишлаб чиқилди.

11. Очиқ ахборот (open data), катта миқдордаги маълумотлар (big data), чалғитувчи ахборот (misleading information), ахборот сифати (information quality), ахборотга кириш имконияти (accessibility of information quality), электрон норма ижодкорлиги ташаббуси (e-rule-making initiatives), қарор қабул қилиш жараёни (decision-making process), қонунчилик текшируви (legislative scrutiny), проактив ва реактив ахборот билан таъминлаш шакллари (forms of proactive and reactive information support), бирламчи ва иккиламчи қонунчилик (primary, secondary legislation), тезкор тушунтиришлар (hillnotes), қисқа асосномалар (background papers and in briefs), сунъий интеллект воситалари (artificial intelligence tools), нейрон тармоқлари (neural networks), маълумотларни шакллантириш (data mining), эксперт тизимлари (expert systems), хабар ва изоҳ тизими (notice and comment system), нобюрократлаштириш дастури (de-bureaucratisation programm), ҳужжат тузилиши ва таркибининг автоматик тасвири (automatic representation of document structure and contents), онлайн ҳужжатлаштириш тизимлари (online docket systems), асослантирилган қонун ижодкорлиги (evidence-based lawmaking), илм-фанга асосланган қонун ижодкорлиги (science-based lawmaking), меҳнат фаолиятининг асосий кўрсаткичлари (key performance indicator) ва бошқа шу каби тушунчалар миллий илмий терминология муомаласига киритилди.

12. Норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш тизимини такомиллаштириш бўйича қуйидаги истиқболли йўналишлар белгилаб олинди: биринчидан, норма ижодкорлиги жараёни шаффофлигини ошириш, ахборот алмашинувини мақбуллаштириш, илмий асослантириш, эксперт-таҳлил маълумотлари билан бойитишда замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш; иккинчидан, норма ижодкорлигини зарурий ахборот билан таъминлашда масъулият ҳамда тегишли мансабдор шахсларнинг билим ва малакасини ошириш; учинчидан, норма ижодкорлиги жараёнида илмий ахборот билан таъминлаш механизмини ишлаб чиқиш; тўртинчидан, эксперт-таҳлил маълумотларидан самарали фойдаланиш, эксперт ва мутахассисларга қўйиладиган малака талабларини ишлаб чиқиш, уларнинг норма ижодкорлигидаги фаоллик даражасини баҳолаш тизимини жорий этиш таклиф қилинади.

II. Норматив-ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш бўйича таклиф ва тавсиялар:

13. «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 22-моддаси тўртинчи қисмини қуйидагича тўлдириш:

«Ишлаб чиқувчи ишчи гуруҳнинг (комиссиянинг) фаолиятини ахборот билан таъминлаш учун давлат органлари ҳамда бошқа ташкилотлардан

норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлаш учун зарур бўлган материал ва маълумотларни олиши, норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси юзасидан олимлар, эксперт ва мутахассисларнинг маслаҳат, таклиф ҳамда тавсияларини олиши мажбурийдир».

14. «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига илова қилинган Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни юридик-техник жиҳатдан расмийлаштиришнинг ягона услубиётини қуйидаги 2^1-банди билан тўлдириш:

«2^1. Лойиҳа ва унга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни тайёрлашда фойдаланиладиган ахборот ўз вақтида мақбул воситалар ёрдамида тақдим этилиши, тўлиқ, ишончли, айнан, янги ва аниқ бўлиши, шунингдек илмий асослантирилган, эксперт-таҳлил маълумотлари билан таъминланган, очиқлик ёки махфийлик талабларига жавоб бериши лозим. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органлар норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотнинг сифат талабларига қатъий риоя этишлари зарур».

15. «Қонунлар лойиҳаларини тайёрлаш ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатасига киритиш тартиби тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 4-моддасини тўлдириш:

«4-модда. Қонунчилик ташаббуси ҳуқуқини амалга ошириш

Қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи субъектлари томонидан қонун лойиҳалари, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материаллар ва бошқа маълумотлар Қонунчилик палатасига «E-qonun» ягона электрон тизими орқали киритилиши билан қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи амалга оширилади».

16. «Қонунлар лойиҳаларини тайёрлаш ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатасига киритиш тартиби тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 27-моддасини қуйидаги 5^1-банди билан тўлдириш:

«5^1) қонун лойиҳаси юзасидан зарурий билим ва малакага эга бўлган мутахассис ёки олимларнинг илмий хулосаси».

17. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасига киритиладиган қонун лойиҳалари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатига тақдим этилган қонунлар, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси, Сенати қарор лойиҳаларини реал вақт режимида киритиш имкониятини яратиш, қонун лойиҳалари ва палата қарорларининг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасига киритилгандан расмий эълон қилинишигача бўлган хронологик босқичларини акс эттириб бориш, бошқариш ва мониторинг қилишни таъминловчи «E-qonun» ягона электрон тизимини жорий этиш механизмини яратиш мақсадида Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатнинг қўшма қарорини қабул қилиш таклиф қилинади.

18. Мамлакатимиздаги ақл марказларининг норма ижодкорлиги жараёни учун тайёрланган таҳлилий материаллар сони, сифати, инобатга олинган

таклиф ва тавсияларнинг миқдори, норма ижодкорлиги субъектлари билан ҳамкорлик алоқаларини ривожлантириш қобилияти, молиялаштириш манбаларининг хилма-хиллиги ва барқарорлигидан келиб чиқиб, уларнинг йиллик рейтингини аниқлаш механизмини яратиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш жамоат фонди маблағларини бошқариш бўйича Парламент комиссияси томонидан рағбатлантиришнинг устувор йўналишларидан бири сифатида белгиланиши лозимлиги таклиф этилди.

19. Давлат органларидаги эксперт-таҳлил гуруҳи аъзолари таркибига тегишли бўйсунувда бўлмаган мутахассисларни киритиш, эксперт-таҳлил гуруҳи аъзоларининг билим, малака талабларини қатъий белгилаш, уларнинг меҳнат фаолияти самарадорлигини икки истиқболли йўналишда (эксперт хулосаси ва таклифларининг сони ҳамда уларни инобатга олинганлиги) баҳолаш, муайян рейтинг асосида рағбатлантириш нуқтаи назаридан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 мартдаги «Давлат органларининг эксперт-таҳлил фаолияти самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПҚ–3628-сон қарорига тегишли ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш таклифи илгари сурилди.

20. Норма ижодкорлиги жараёнини илмий жиҳатдан таъминлаш, илм-фан ютуқлари, илмий тадқиқот натижаларини амалиётга жорий этиш, шунингдек жисмоний ва юридик шахсларнинг илмий ахборотга бўлган эҳтиёжини қондириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси «Ilmiy axborot» миллий илмий-техник базасини яратиш чора-тадбирлари тўғрисида» ги қарори лойиҳаси ишлаб чиқилди. Унга кўра, интеллектуал мулк қонунчилиги талабларига амал қилган ҳолда муаллифлик ҳуқуқи субъектлари хорижий ёки республика илмий журналларида чоп этилган мақолалари, илмий даражалар олиш учун талабгорларнинг диссертациялари, илмий тадқиқот институтлари фаолият натижалари эълон қилинган таҳлилий материаллар ва бошқа чоп этилган илмий ишларни Миллий илмий-техник базада интеграциялаштириш таклиф этилади.

21. Вазирликлар, давлат қўмиталари, идоралари ва маҳаллий давлат ҳокимияти органлари норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотнинг сифати, ахборот билан таъминловчи субъектларининг масъулияти, эксперт, мутахассисларнинг билим ва меҳнат тажрибасига қўйилган талаблар, тегишли талабларга жавоб бермайдиган ахборот билан таъминлаганлик учун жавобгарлик масалаларини белгиловчи Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан Норма ижодкорлиги жараёнида фойдаланиладиган ахборотнинг сифатига доир услубий қоидаларни ишлаб чиқиш таклиф қилинади.

22. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан муайян даврда норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини тайёрлаш бўйича танловлар ўтказиш, жамоатчилик фикр-мулоҳазаларини ўрганиб чиқишда фаоллик кўрсатган давлат органлари, норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни тайёрлашда юқори

натижаларни кўрсатган субъектлар, норма ижодкорлиги жараёнига салмоқли ҳисса қўшган эксперт ва мутахассислар рейтингини аниқлаш ҳамда кенг жамоатчиликка эълон қилиш механизмини йўлга қўйиш таклиф қилинади.

23. Норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини эксперт-таҳлил маълумотлари билан таъминлаш, жумладан норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари бўйича тақриз, эксперт хулосасини олиш, мутахассислар муҳокамасидан ўтказиш, норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси, уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни тайёрлаш учун танловлар ўтказиш, эксперт ва мутахассисларнинг ягона электрон реестрини шакллантириш, уларнинг рейтингини аниқлаш чора-тадбирларини қамраб олувчи «E-ekspert» электрон тизимини яратиш таклиф қилинади.

SCIENTIFIC COUNCIL No. DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02
FOR AWARDING SCIENTIFIC DEGREES
AT TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

SODIKOV AKMAL SHAVKAT UGLI

ISSUES TO INCREASE THE EFFECTIVENESS OF PROVIDING RULE-MAKING PROCESS WITH INFORMATION

12.00.01. – Theory of state and law. History of legal doctrines

Doctoral (PhD) dissertation abstract
on legal sciences

Tashkent – 2021

The topic of the doctoral dissertation (PhD) was registered at the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan under number B2020.4.PhD/Yu408.

The dissertation has been prepared at Tashkent State University of Law.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (Uzbek, English, Russian (summary)) on the website of the Scientific Council (www.tsul.uz) and Information and educational portal «ZiyoNET» (www.ziyonet.uz).

Scientific Supervisor:	**Saydullaev Shakhzod Alikhanovich,** Candidate of Science in Law, Professor
Official opponents:	**Akilov Alimjan Rakhimovich,** Doctor of Science in Law, Professor
	Berdiyarov Shukhrat Namazboevich, Doctor of Science in Law, Associate Professor
Leading organization:	Lawyers' training center under the Ministry of Justice

The defense of the dissertation will be held on December 29, 2021 at 14:00 at the Session of the Scientific Council No. DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02 at Tashkent State University of Law (Address: 100047, Sayilgokh street, 35. Tashkent city. Phone: (998) 71-233-66-36; Fax: (998) 71-233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

The doctoral dissertation (PhD) is available at the Information Resource Center of Tashkent State University of Law (registered under No. 1002.), (Address 100047, Amir Temur Street, 13. Tashkent city. Phone: (998) 71-233-66-36).

The abstract of the dissertation was distributed on December 16, 2021.

(Registry protocol No. 15 of December 16, 2021).

R.R.Khakimov,
Chairman of the Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law, Professor

I.R.Bekov,
Secretary of the Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law (DSc), Acting Professor

M.A.Akhmedshaeva,
Chairman of the Scientific Seminar under the Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law, Professor

INTRODUCTION (abstract of PhD thesis)

The actuality and relevance of the dissertation theme. The leading democratic, legal countries of the world have identified main developing directions to improve rule-making, focusing on improving the effectiviness of the system of providing the process of drafting normative legal acts. One of the main directions of the UN Sustainable Development Goals by 2030 is to "ensure effective, comprehensive and representative decision-making at all levels"[1], as well as the activity of the United Nations Development Program to support democratic governance in countries around the world, emphasizes necassisty to strengthen the legal basis in this area[2]. In addition, the exchange of information in the process of rule-making during the COVID-19 pandemic requires modern information-communication technologies and innovative approaches, the development of optimal solutions and scientific and theoretical research.

As a result of the development of information support tools in the world and the application of elements of the model of "smart regulation" in the rule-making process, the issues of information classification methodology, conception of informational support, development of the system of requirements of information quality, improvement of mechanisms for scientific and expert-analytical informational support is of particular importance as an area of research.

The issue of increasing the effectiveness of information support of the rule-making process in the country is stipulated in the Action Strategy as development of the system of state and society[3] and in the Conception of Improving Rule-making Activity[4] addressing the relevant tasks as one of the priorities requires increasing the effectiveness of legislation in this sphere. Despite the fact that many reforms are being carried out in this sphere, our country takes the lowest positions (in the 100-point system, the rating score is 12.98 in 2019 and 15.38 in 2020[5]) in the ranking of Regulatory quality of the World Bank (World Governance Indicators project). Definitely, this situation requires to research the theoretical and legal aspects of rule-making, improving the quality of normative legal acts, their effective application in practice requires a study of the level of scientific, reliable, impartial, analytical and truthful information provided at the project development stage.

This research work contributes to the implementation of the tasks stipulated in the Laws of the Republic of Uzbekistan "On Preparation of Draft Laws and Introduction to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan" (2006), "On Normative Legal Acts" (2021), in the Decrees of the President of the Republic of Uzbekistan "On Approval of the Conception of Improvement of Rule-making Activity" DP–5505 (2018), "On Measures to Improve the Business Environment in the Country by Implementing the System of Revision of

[1] https://www.un.org/sustainabledevelopment/peace-justice/
[2] https://www.un.org/ru/global-issues/democracy
[3] Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. DP–4947 "On the Strategy of Further Development of the Republic of Uzbekistan", on February 7, 2017 // National Database of Legislation, 01.05.2021, No. 06/21/6217/0409.
[4] Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. DP–5505 "On approval of the Conception of Improving the Rulemaking Activity", on August 8, 2018 // National Database of Legislation, 30.04.2021, No. 06/21/6218/0398.
[5] https://info.worldbank.org/governance/wgi/

Legislative Acts Lost their Relevance" DP–6075 (2020), the resolution "On Measures to Increase the Effectiviness of Expert-analytical Activities of State Bodies" RP–3628 (2018) and other normative legal acts related to the research topic.

The dependence of the research on the priority areas of development of science and technologies in the country. This research was carried out in the priority direction of the development of science and technology of the republic I. "Formation of a system of innovative ideas and ways to implement them in the social, legal, economic, cultural, spiritual and educational development of an informed society and a democratic state".

The extent of the study of the research problem. The scientific study and research carried out in the Republic of Uzbekistan in connection with the improvement of the legislation on the provision rule-making process with information can be analyzed in the following directions:

Firstly, it should be noted that the scholars in national legal science have studied scientific and theoretical issues related to the provision rule-making process with information. In particular, among them are A.Kh.Saidov, H.T.Odilkoriev, M.A.Akhmedshaeva, Sh.I.Fayziev, H.T.Mamatov, M.K.Najimov, I.V.Kudryavtsev, R.R.Khakimov, P.A.Rustamov, Sh.N.Berdiyarov, Kh.S.Khayitov, Sh.A.Saydullaev and other scientists can be mentioned[1].

In addition, the problem of providing the legislative process with scientific information in the candidate's dissertation of P.A.Rustamov (2001), issues of improving the system of legal expertise of legislative acts in the candidate's dissertation of B.D.Abdullaev (2009), the problem of introducing the practice of prediction in lawmaking in the doctoral dissertation of I.T.Tulteev (2010), problems of improving legal writing techniques in the candidate's dissertation of O.Z.Shodikulov (2011), issues of methodological bases of application of legal writing techniques in legal activity in the doctoral dissertation of Sh.N.Berdiyarov (2018), organizational and legal basis for conducting various expertise in the rule-making in the doctoral dissertation of H.S.Hayitov (2018), sociological and expert-analytical support of lawmaking in the doctoral dissertation of A.K.Khudoyberdiev (2020), issues of information exchange in the context of "e-government" in the dissertation of S.A.Sadikov for the degree of Doctor of Philosophy in Law (2020) and the application of "smart regulation" methods in the rule-making process in the dissertation of S.A.Sultanova for the degree of Doctor of Philosophy in Law (2021) were researched. However, in the national legal science, the theoretical and legal issues of informational provision in the process of rule-making have not been studied as a holistic monographic research work.

Secondly, scientists of the CIS member states Yu.G.Arzamasova, A.A.Arnautova, O.V.Galushchenko, I.V.Ganichev, S.I.Girko, A.V.Ilin, S.A.Kulikova, I.V.Kurtyak, L.V.Magdilova, S.I.Nosov, P.N.Pavlov, A.S.Proskurin, A.A.Chebotareva, S.G.Chubukova, L.D.Chulyukin, D.V.Chukhvichev, N.V.Yurasyuk and E.N.Yarmonova studied various aspects of the object of research[2].

---

[1] The scientific works are given in the list of references in the dissertation.
[2] The scientific works are given in the list of references in the dissertation.

Thirdly, scientists from the USA and European countries C.Abbot, J.S.Angeyo, D.L.Ashley, T.Becker, M.Berman, I.Brudnick, T.Verslycke, T.Garvey, K.H.Goetz, P.Delvenne, J.Kammerhofer, T.Kerikmäe, L.Klüver, J.S.Lubbers, J.McGann, M.Riekkinen, F.Schauer, K.J.Strandburg, P.J.Heald and C.Henderson can be cited[1].

They studied issues such as the provision of science-based information in the process of rule-making, the concepts of "information" and "legal information", the principles of information provision, requirements for the information, types of information and the role of "think tanks" in information provision.

Fourthly, the scholars of Asian countries, in particular N.A.Azemi, A.E.Kim, A.Gupta, A.Singh, R.Chopra, N.Hussin, L.M.Khan, Y.Tsuji, H.Zaidi, Y.Yang and Y.Yamada studied the importance of ensuring the rule of law in the process of rule-making, the importance of independent entities providing information[2].

The analysis of the above-mentioned scientific works shows that the theoretical and practical issues of improving the effectiveness of information provision in the process of rule-making have not been comprehensively studied on the basis of the legislation of the Republic of Uzbekistan, as well as advanced foreign experience.

Relation of the dissertation's theme to the scientific-research work of higher education institution where it was implemented.

The theme of the dissertation is included in the plan of research plan of Tashkent State University of Law and carried out within the priorities of scientific research.

The aim of the research is to develop appropriate proposals, recommendations and conclusions to improve the effectiviness of information support in the process of rule-making in the Republic of Uzbekistan through a comprehensive scientific-theoretical study of the relationship of informational supply in the process of rule-making.

The tasks of the research:

theoretical and legal analysis of the notion of information provision in the process of rule-making;

study of the types of information applied in the process of rule-making and their specific features;

coverage of the requirements for the information applied in the process of rule-making;

analysis of the legal basis for the provision the process of rule-making with information;

clarification of relations and means of providing information in the process of rule-making;

analysis of the subjects providing the rule-making process with information;

study of perspective directions to increase effectiviness of information provision in the process of rule-making;

study the system of providing scientific information and expert-analytical data in the process of rule-making.

---

[1] The scientific works are given in the list of references in the dissertation.

[2] The scientific works are given in the list of references in the dissertation.

The object of the research is the system of legal relations arising in the provision of information in the process of rule-making in the Republic of Uzbekistan.

The subject of the research is the normative legal acts regarding the process of rule-making in the Republic of Uzbekistan, law enforcement practice, the legislation of advanced foreign countries, as well as scientific-theoretical conceptual approaches and legal categories.

Research methods. Methods such as historical, system-structural, logical, induction, deduction, comparative-legal, complex study of scientific sources and analysis of statistical data were used in the research.

Scientific novelty of the research is as follows:

it is justified that it is necessary to define the collection of materials and information necessary for the preparation of the draft normative legal act as a stage of preparation of the draft normative legal act;

it is substantiated that the information contained in the information-analytical materials attached to the draft normative legal acts should be clear, substantiated and show a cause-and-effect relationship with the imperfection of the current legislation;

it is justified that unreasonable opinions and suggestions in the preparation of the draft normative legal act should not be accepted by the developer of the rule, and the issue of responsibility for the consequences should be assigned to the relevant body;

it is substantiated that based on the need to introduce a mechanism for attracting specialists on a contractual basis at the initiative of the developer in the linguistic expertise of draft normative legal acts.

Practical results of the research include the following:

proposals for amendments and additions to the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Procedure for Preparing Draft Laws and Submittion Them to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan", in order to establish strict requirements for the information reflected in the draft law and the information and analytical materials attached to it, as well as to increase the level of scientific support, are justified;

the need to make appropriate amendments to the Law of the Republic of Uzbekistan "On Normative Legal Acts" and additions to the Unified Methodology of Legal and Technical Design of Draft Normative Legal Acts, as well as Information and Analytical Materials Attached to Them, in order to increase the effectiveness of the draft normative legal acts and the information support used in its development, are justified;

proposals and recommendations for amendments and additions to the resolution of the President of the Republic of Uzbekistan No. RP–3628 "On Measures to Increase the Effectiviness of Expert-analytical Activities of State Bodies", on March 29, 2018, in order to improve the system of providing expert-analytical information in the process of rule-making by the bodies authorized to adopt normative legal acts, are justified.

Reliability of research results. The methods used in the work, the scientific and theoretical approaches are based on official sources, mutual analysis of national

legislation and international experience, implementation of proposals and recommendations, publication of research results in national and foreign publications, as well as approval by the authorities determine the reliability of the research.

The scientific and practical significance of the results of the research. The scientific significance of the results of the research is to conduct research on theoretical and legal issues to improve the effectiveness of informational support in the process of rule-making, to interpret the relevant norms of normative legal acts, to improve national legislation, Theory of State and Law , Rule-making and Legal Technique training modules can be used for teaching and further enrichment of these modules in scientific and theoretical terms.

The practical significance of the research results is determined by the fact that it can be used to improve the normative legal acts governing the activities of information support of rule-making, as well as law enforcement practice.

Implementation of the research results. Based on the results of the study of the topic of improving the system of information support of rule-making process:

the proposal on the need to define the collection of materials and information required for the preparation of the draft normative legal act as a stage of preparation of the draft normative legal act has been submitted in the development of the fourth paragraph of the first part of Article 21 of law of the Republic of Uzbekistan "On Normative Legal Acts" No. LRU-682, on April 20, 2021 (Reference of the Department of Legal Support of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan on November 9, 2021 No. 12-18-22). Implementation of this proposal served to define the process of information collection as a separate stage in the preparation of the draft normative legal act;

the proposal that the information contained in the information-analytical materials attached to the draft normative-legal act should be clear, well-founded and show a cause-and-effect relationship between the problem and the imperfection of the current legislation has been submitted in the development of section 92 of the Unified Methodology of Legal and Technical Design of Draft Normative Legal Acts, as well as Information and Analytical Materials Attached to Them, annexed to the Law of the Republic of Uzbekistan "On Normative Legal Acts" No. LRU-682, on April 20, 2021 (Reference of the Department of Legal Support of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan on November 9, 2021 No. 12-18-22). The introduction of this proposal has served to rely on clear scientific and practical evidence in the preparation of the draft normative legal act and to improve its justification mechanisms for solving problems in practice;

the proposal that the rule-maker does not accept unsubstantiated opinions and suggestions in the preparation of the draft normative legal act, and the responsibility for the consequences vests on the first head of the body has been submitted in the development of section 104 of the Unified Methodology of Legal and Technical Design of Draft Normative Legal Acts, as well as Information and Analytical Materials Attached to Them, annexed to the Law of the Republic of Uzbekistan "On Normative Legal Acts" No. LRU-682, on April 20, 2021 (Reference of the Department of Legal Support of the Cabinet of Ministers of the Republic of

Uzbekistan on November 9, 2021 No. 12-18-22). Consideration of this proposal served to provide rule-making process with information and to increase the responsibility of the relevant bodies in the process of taking into account the proposals made in the process of rule-making;

the proposal to introduce a mechanism for the involvement of specialists on a contractual basis at the initiative of the developer in the linguistic expertise of draft normative-legal acts has been submitted in the development of section 6 of the Regulation on the Procedure for Linguistic Expertise of Draft Normative Legal Acts, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers No. 662, on October 28, 2021, (Reference of the Department of Legal Support of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan on November 9, 2021 No. 12-18-22). The implementation of this proposal served to clearly define the mechanisms for conducting a linguistic expertise of the normative-legal act.

Approbation of the results of the research. The results of this research have been shared at 11 scientific conferences, including 5 international and 6 national scientific conferences, roundtables and seminars.

Publication of the research results. According to the results of this research, a total of 23 scientific papers, including 8 articles (including 2 articles in foreign journals) in scientific publications recommended for publication of the main scientific results of doctoral dissertations of the Supreme Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan and 15 scientific articles in collections.

The structure and volume of the dissertation. The content of the dissertation consists of an introduction, three chapters involving 9 paragraphs, a conclusion, a list of references and appendices. The volume of the dissertation is 152 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The **introduction** of the dissertation provides with information on the relevance and necessity of the research theme, the relevance of the research to the main priorities of the national science and technology development, the level of studying the problem, the relation of the dissertation theme to the scientific research work of higher education institution where the dissertation is written, the aim and tasks, object and subject matter, methods, scientific novelty and results of the research, reliability of the research results, scientific and practical significance of the research results, their implementation, the approbation, announcement of the results, structure and the volume of the dissertation.

The first chapter of the dissertation is entitled **“Theoretical and legal description of provision rule-making process with information”**, the chapter examines the structural content of the rule-making processes, modern approaches to the notion and content of the provision rule-making process with information, the types of information applied in the rule-making process and the requirements for the information.

According to the dissertator, the analysis of the issue of providing rule-making process with information should begin, first of all, with the clarification of the

processes that make up its set. The author mentions lawyer scholars' (M.P.Kari, B.Duling, T.Garvey, J.S.Lyubbers, E.N.Yarmonova, S.I.Girko, G.S.Skachkova, E.E.Tonkov, K.E.Pavlova, M.K.Najimov, Sh.Ruzinazarov, S.Inoyatova, Kh.S.Khayitov, P.A.Rustamov, A.Q.Khudoyberdiev, Sh.A.Saydullaev, Sh.H.Fayziev, I.V.Kudryavtsev, I.T.Tulteev, O.Z.Shodikulov) approaches and came into the conclusion that the rule-making process include the collection of information necessary for the development of a draft normative legal act to the adoption, approval and publication of a normative legal act.

The author puts forward a scientific theoretical conclusion that the provision of rule-making process with information involves processes consisting of sixteen stages.

The results of the research conducted by the dissertator show that the notion of "information support of the norm-making process" and its components have not been developed in the scientific works of national and foreign scientists and in the legislation of the Republic of Uzbekistan. Therefore, it is necessary to develop separate conceptual notions on the issues such as information provided for the subjects of rule-making in the national legislation, information provision, subject providing with information, requirements.

Analysis of the research of a group of scientists (Kh.S.Khaitov, S.A.Sadikov, A.A.Amanov, A.K.Khudoyberdiev, Kh.T.Mamatov, P.A.Rustamov) on the concept of "information" It has been shown that their approach the concept of information in a general, social sense, and that this concept cannot be taken as information that is used in rule-making.

According to the researcher, it is necessary to expand the concept of legal information in national legislation, develop a methodology for classifying information used in the rule-making process, create a legal basis that includes methodological rules to determine the requirements for information used in the process of rule-making. In this chapter the notion of information used in the rule-making process is reflected in the draft normative legal act or in the information-analytical materials should be systematized, substantiated, true, accurate, purposeful about individuals, objects, facts, events, activities and processes, regardless of their sources and forms of presentation it is also noted that it is a collection of data.

The dissertator analyzes the classification of information used in the rule-making process based on the analysis of the legislation of Norway, Sweden, Finland, Canada. The analysis of the types of information used in the process of rule-making, the types of information, the classification of information on the basis of certain criteria theoretically and legally create the basis for the division of information into relevant categories. The methodology of classification of information used in the process of rule-making, based on the criterias such as 1) materiality of information transmission; 2) form of expression; 3) normative feature; 4) freedom of use; 5) procedure for submission; 6) the source of information, is scientifically substantiated by the author.

The dissertator noted that the notion of legal information used in the rule-making process includes not only the information reflected in the normative legal acts, but also the systematized information in international agreements of the

Republic of Uzbekistan, and in law enforcement practices of the courts and law enforcement agencies.

Research has shown that in the rule-making practice of the United States and European countries, non-legal information is not given enough attention as a separate classification. According to most foreign scholars, this is not in terms of “non-legal information” but in terms of “illegal information” or “unlawful information”.

In addition, to serve to prevent future shortcomings in the normative legal acts, in this chapter the conception of information quality has been developed and suggested the development of normative legal acts defining the quality of information used in the rule-making process to ensure that the information used in the rule-making process is provided in a timely manner by appropriate means, complete, reliable, accurate, new, scientifically based, based on expert data, openness or confidentiality of certain information in this chapter.

The dissertator analyzes the scientific concepts expressed by scientists from the United States and European countries (D.Fehrenbacher, M.Helfert and others) on the quality of information used in the process of rule-making, concepts such as information quality and data quality have been scientifically evaluated instead of providing rule-making with quality information.

The second chapter of the dissertation is devoted to the **“The mechanism of provision rule-making process with information”**, in this chapter, the normative and legal bases of information provision in rule-making process, relations and means in this regard, the issues of the subject providing rule-making process with information are scientifically and theoretically studied.

The relationship of informational provision in the rule-making process has been analyzed on the basis of scientific approaches of lawyer scholars (E.V.Skurko, M.Krzesaj, E.Bulmer, L.B.Rasmussen, L.Thompson, E.A.Selivanova, H.T.Odilkoriev and others) and concluded that the information provision initiative should be expressed in proactive or reactive forms, including internal and external relations by the dissertator.

The experience of advanced foreign countries (USA, UK, Germany and France) was analyzed and rule-making relations studied as processes related to the development of primary and secondary legislation. In this, it is recognized that the providing the processes with information associated with the creation, amendment and repeal of norms of laws is the primary, and the provision the process of creating bylaw norms carried out by other authorized bodies to adopt normative legal acts with information is secondary legislation.

According to the author, in rule-making process, the provision of information should be carried out by material or physical, technical, software, cryptographic, administrative (organizational) means, using modern information and communication technologies as an acceptable tool. In addition, the use of artificial intelligence (“neural networks”, “data mining”, “expert systems”) also serves to increase the efficiency of information provision in rule-making process. In this regard, the effectiveness of information exchange with the aid of “E-Recht” in Austria, “E-Government” in the United States, “ParlWork” in Australia, and the “De-

bureaucratization Program” in Denmark are cited as a practical example.

Additionally, the need to develop a legal basis for a unique electronic system “E-qonun” which allows to provide with the opportunity to submit draft laws and resolutions of the chamber to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan online in real time, to reflect in real time the chronological stages of draft laws and resolutions of the Chamber to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan from the submission until their official publication, creating the ability to perform functions such as management and monitoring, information retrieval, use, storage, processing are scientifically and theoretically highlighted by the researcher.

The scientific approaches, on the subjects supporting rule-making with information, of the lawyer scholars (I.T.Tulteev, O.Z.Mukhamedjanov, F.H.Otakhanov, R.R.Khakimov, E.T.Khojiev, G.S.Ismailova, M.A.Rakhimova, B.N.Sabirov, Kh.U.Turdiev, Sh.Kh.Zulfikarov, M.M.Mirakulov, A.D.Babadjanov, Z.S.Israilova, J.M.Ermashev, K.U.Umidullaev, A.A.Mahmudov) have been studied and the authentic definition is given in this regard by the dissertator.

The proposal on radically reconsidering the activity of the parliamentary library under the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan have been developed by the analyzing the role of parliamentary libraries in providing rule-making process with information were studied basing on advanced foreign experience (the Library of Congress of USA, the Library of the House of Commons, the Library of the House of Lords in Great Britain, the Library of the French National Assembly, the National Library under the Japanese Parliament, the Library of Bundestag of Germany).

The dissertator provides a detailed analysis of the fact that countries such as the United States, the People’s Republic of China, Japan, the European Union, the Republic of South Korea already have a legal basis for the effective use of artificial intelligence in rule-making.

Besides that, the views of scientists (P.Frank, S.I.Nosov, S.Angeyo, P.Jehopio) who conducted research on the effectiveness of the involvement of digital technologies in rule-making having been analyzed and the use of artificial intelligence algorithms in the classification of necessary and qualitative information for rule-making, the need to define a national strategy for providing rule-making process with information, the use of modern technologies were justified.

The dissertator basing on an analysis of international experience and modern scientific concepts puts forward a firm position that in order to develop modern information and communication technologies, increase the speed and quality of information exchange, reduce excessive transaction costs (time, material supply and other efforts), it is expedient to gradually abandon the means of material or physical support.

Having analyzed the role of think tanks in provision rule-making process with information in the chapter, introduction of the mechanism of formation of the annual ranking of think tanks by the Public Fund for Support of Non-Governmental Organizations and Other Civil Society Institutions under the Oliy Majlis of the

Republic of Uzbekistan, relying on criteria such as the number of analytical materials, quality, number of proposals and recommendations considered for the rule-making process is also justified properly.

The researcher points out that the range of subjects that provide rule-makers with information is wider than the number of rule-makers, and its scope includes institutions of civil society, the public, experts, bloggers and think tanks. Therefore, the dissertator developed an authorative definition of the concept of the subject providing rule-making process with information.

The third chapter of the dissertation is entitled **"Prospects for improving the effectiviness of provision rule-making process with information"**, in this chapter the main directions of improving the provision rule-making process with information, increase capacity of personel, the system of provision with scientific information, enrichment with expert-analytical data have been researched.

The main directions of improving the system of provision rule-making process with information were analyzed by the researcher based on the scientific approaches of lawyer scholars (A.V.Ilin, G.A.Martyanov, F.Pasquale, T.V.Trofimova, A.V.Lomovtseva, C.Henderson) and attention was paid to the following perspective directions: 1) increase the transparency of the rule-making process, optimize the exchange of information, scientific substantiation, introduce modern information and communication technologies in the enrichment with expert-analytical data; 2) responsibility for providing the necessary information to the rule-makers and improving the knowledge and skills of relevant officials; 3) development of mechanism for providing rule-making process with scientific information; 4) effective use of expert-analytical data, development of qualification requirements for experts and specialists, introduction of a system for assessing the level of their activity in rule-making.

As the first prospective direction, in order to increase the transparency of the rule-making process, optimize the exchange of information, scientifically substantiate, enrich with expert-analytical data with aid of introduction of information and communication technologies, authentic ideas on electronic systems "E-qonun", "E-ekspert", "Ilmiy axborot" have been stipulated.

As the second prospective direction, although many scientists (F.X.Otakhonov, Sh.X.Zulfikarov, Kh.S.Khayitov, Sh.N.Berdiyarov, J.N.Nematov, Z.S.Israilova, D.R.Artikov) support and believe that the organization of professional training development of subjects of rule-making will have a positive effect, it is justified that development of special responsibilities for timely and complete provision of necessary information and data by the researcher, development of required knowledge and skills for those who provide information to the subjects of rulemaking, revision of the qualification criteria for hiring officials and staff of rulemaking subjects, the bodies authorized to adopt normative legal acts substantiated the need to strengthen public control by real-time monitoring the draft normative legal act and attached documents.

It was also noted that it is advisable to develop appropriate legal liability measures for untimely submission of information used in the rule-making process or

failure to provide the required level of information.

According to the author, the effectiveness of the rule-making process depends primarily on the information flow, its quality and the impact of "inverse relationship", and it is advisable to strengthen the disciplinary responsibility of those officials in this regard, also giving false or misleading information deliberately in the draft normative legal acts and information-analytical materials attached to them by the relevant officials of the body authorized to adopt normative legal acts or entities providing rule-making with information, allowing personal interest (direct or indirect), failure to consider a request for the provision rule-making with necessary information, or violation of the deadlines for their consideration without excuse should lead to personal responsibility within the framework of enforcement discipline

The dissertator positively assessed the issue of prosecuting officials for violating the requirements for the provision of information through the study of normative legal acts of advanced foreign countries, such as the United Kingdom, Germany, France. It was also argued that the introduction of a rating system of subjects that provide rule-making process with information, the comprehensive development of measures to encourage them will serve to achieve positive results in this regard.

It is noted by the researcher that determination of the annual ranking of officials of the bodies authorized to adopt normative legal acts, as well as the subjects providing rule-making with necessary information, state and economic administration bodies, local executive authorities, organizations and institutions, to encourage initiators and their researchers, awarding, as well as the need to establish the formation of ratings on the basis of various nominations should be put into practice.

In addition, it is revealed that the provision of scientific information in the process of rule-making is the process of using the results of scientific research, scientific achievements and scientific analysis in the development of draft normative legal acts by bodies or officials authorized to adopt normative legal acts.

In this chapter, the researcher finds it expedient to apply "evidence-based lawmaking", "science-based lawmaking" in order to prevent shortcomings in the normative legal acts, their application in the rule-making process, and the experience of advanced foreign countries (USA, Australia, UK) were analyzed and mechanisms for their implementation were discussed. In particular, the author positively assesses the fact that in the United States under the Evidence-Based Policymaking Act, the use of scientific information is mandatory in the adoption of normative legal acts at the federal level. It was noted that the scientific support of legislative activity in our country is carried out by the Institute of Legislative Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, a scientific expertise with the participation of scientists, the Institute of Legislative Issues and Parliamentary Research or other research institutes should be conducted by the subject of the right of legislative initiative before the bill submitted to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan. Therefore, the dissertator justified the proposal to supplement Article 27 with section 5^1 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Preparation of Draft Laws and Introduction to the

Legislative Chamber of Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan".

Also in order to attract scientists with relevant knowledge and skills to the rule-making process it was noted to be appropriate to encourage them, research support mechanisms advanced foreign experience ("Scientist of the Year Award" in Australia, scientific experimentation of legislation by the US Congress, obtaining a degree in a certain position in the UK, the European Union allocates 320 billion euros for research to improve legislation) analysis and inclusion of scientific opinions of relevant experts or scientists in the list of documents to be attached to the bill submitted to the Legislative Chamber.

According to the dissertator, despite the fact that some aspects of the provision rule-making process with expert-analytical information have been studied by researchers and lawyer scholars, it is justified that there is lack of a unified approach to the notion of expert-analytical data, lack of a unified methodology for the preparation of expert-analytical data, lack of requirements for knowledge and skills of experts who can be involved in the preparation of expert-analytical data, impact on draft normative legal acts and the lack of a clear legal status of the conclusions reflecting the expert-analytical data may hinder the effective development of the normative legal act in the future.

The researcher explored scientific works of lawyer scholars (B.D.Abdullaev, Sh.A.Saydullaev, Kh.S.Khayitov, A.K.Khudoyberdiev, R.A.Demakov, M.Khusanova, O.A.Fomicheva, L.Klüver, R.Nielsen, M.L.Jorgensen and others), studied the fact that expert-analytical data consists of two main categories, besides their theoretical and legal aspects. In this case, the special features of expert and analytical data are analyzed scientifically and they have been studied to have properties in the information reflected in the expert opinion such as the scope of subjects preparing expert information is clearly defined in the legislation, the choice of alternatives to the data object is not allowed, the preparation of such information does not deviate from the established subject and object, formalized on the basis of appropriate forms and rules.

It was also noted that the analytical data should be based on the fact that they cover different specialties individually or in a complex, supporting a scientific and creative approach.

According to the author, the expert-analytical data is a set of a systematic, cognitive knowledge-based in a particular sphere, reflected in the results of expert opinions, expert comments or discussions of qualified experts, specialists and scientists with specialized knowledge on draft normative legal acts and analytical materials attached to them. The establishment of expert groups under the Committees of the Legislative Chamber and the Senate of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan to provide expert-analytical information in the rule-making process in the Republic of Uzbekistan, as well as the establishment of expert-analytical groups in public administration bodies and state bodies of national importance on the basis of the Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan "On Measures to Increase the Effectiviness of Expert-analytical Activities of State Bodies" No RP–3628, on March 29, 2018, were analyzed.

The dissertator noted that the activities of expert-analytical groups, innovative ideas expressed by them, work on problem solving are not provided for study and analysis by the general public, which hinders an objective and positive assessment of their role in the rule-making process.

According to the researcher, strengthening the involvement of other civil society institutions, foreign experts and specialists in the composition of expert-analytical groups operating in relevant government bodies on a contractual basis can help create a competitive environment between expert-analytical groups. Additionally, the need to form the legal basis to create an integrated system specialized in providing the public with open information to unite specialists, scientists and experts involved in the preparation of expert-analytical data for the rule-making into a single electronic system and to establish a system of online orders for the preparation of such data.

CONCLUSION

The results of the scientific-theoretical analysis of the provision rule-making process with information and the solution of the tasks set for the research led to the following scientific and practical conclusions, as well as suggestions and recommendations for further improvement of the normative legal basis.

I. Scientific and theoretical conclusions

1. Information used in rule-making process is a collection of data that has the ability to perform actions such as forming, receiving, transmitting, accounting, processing, storing, collecting, systematizing, updating, distributing, using, or providing security using material, software, cryptographic, information and communication technologies, or other means.

2. A methodology for classification of information used in rule-making process has been developed. It is expedient to classify and systematize the information according to the materiality of information transmission (tangible and intangible), form of expression (written, electronic and verbal), normative nature (legal and non-legal), freedom of use (open, confidential and limited access), the order of presentation (mandatory and recommendatory nature), the source of information (primary, secondary and general sources).

3. The legal information used in rule-making process is a systematized set of information which is reflected in the draft normative legal act or information-analytical materials on international treaties of the Republic of Uzbekistan, normative legal acts, official comments, explanations, law enforcement practice of courts and law enforcement agencies.

4. Non-legal information used in rule-making process is a systematized system of information reflected in the draft normative legal act or information-analytical materials on sociological, statistical, economic, financial, expert-analytical, scientific and other similarly systematized data that do not have a normative or law enforcement feature.

5. The development of conception on providing rule-making with scientific

information has been proposed. According to this, we believe that there is need to use the results of scientific research, scientific achievements, scientific analysis in the development of draft normative legal acts by the bodies or officials authorized to adopt normative legal acts.

6. The system of using expert-analytical data in rule-making process was studied, the idea was put forward that expert-analytical data is a set of a systematic, cognitive, knowledge-based in a particular sphere, reflected in the results of expert opinions, expert comments or discussions of qualified experts, specialists and scientists with specialized knowledge on draft normative legal acts and analytical materials attached to them.

7. It was proposed that the information used in the rule-making process should be provided in a timely manner by appropriate means, be complete, reliable, accurate, new and accurate, as well as scientifically substantiated, provided with expert-analytical data, and meet the requirements of openness or confidentiality.

8. The system of information supply relations in rule-making process is studied and it covers internal and external inverse relationship, including the formation, reception, transmission, accounting, processing, storage, collection, systematization, updating, distribution, use or ensure security of necessary information.

9. It was studied that the information support of rule-making process is carried out in a proactive or reactive form using material (physical), technical, software, cryptographic or administrative (organizational) means, as well as expediency was substantiated to use of appropriate means of providing information.

10. The author's definition was developed that the subject providing rule-making process with information is bodies, officials with the right to adopt normative legal acts, legal and physical entities, which have the right to form, submit, record, process, store, collect, systematize, update, distribute, use or ensure security, prepare expert-analytical data on information required for the development of draft normative legal acts.

11. Open data, big data, misleading information, information quality, accessibility of information quality, e-rule-making initiatives, decision-making process, legislative scrutiny, forms of proactive and reactive information support, primary, secondary legislation, hillnotes, background papers and in briefs, artificial intelligence tools, neural networks, data mining, expert systems, notice and comment system, de-bureaucratisation programm, automatic representation of document structure and contents, online docket systems, evidence-based lawmaking, science-based lawmaking, key performance indicator and other similar concepts have been incorporated into national scientific terminology.

12. In the process of rule-making, the following prospective areas for improving the information support system have been determined: firstly, the introduction of modern information and communication technologies to increase the transparency of rule-making process in optimization of the exchange of information, scientific substantiation, enrichment with expert-analytical data; secondly, to increase the knowledge and skills and responsibility for providing the rule-makers with the necessary information of the relevant officials; thirdly, the development of mechanisms to provide rule-making process with scientific information; fourthly, the effective use of expert-analytical data, the development of qualification requirements for experts and specialists, the

introduction of a system for assessing the level of activity in rule-making.

II. Suggestions and recommendations for further improving the normative legal base:

13. The fourth part of Article 22 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Normative Legal Acts" should be supplemented as follows:

"In order to provide information on the activities of the working group (commission) for the preparation of draft normative legal acts, the developer shall receive the necessary materials and information from government bodies and other organizations, advice, suggestions and recommendations of scientists, experts and specialists on the draft normative legal acts".

14. Complete with the following section 2^1 of the Unified Methodology of Legal and Technical Design of Draft Normative Legal Acts, as well as Information and Analytical Materials Attached to Them, annexed to the Law of the Republic of Uzbekistan "On Normative Legal Acts":

"2^1. The information used in the preparation of the draft and the information and analytical materials attached to it shall be provided in a timely manner by appropriate means, complete, reliable, adequate, new and accurate, as well as scientifically substantiated, expert-analytically enriched, open or confidential. Bodies authorized to adopt normative legal acts shall strictly adhere to the quality requirements of information used in rule-making process".

15. Article 4 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Procedure for Preparing Draft Laws and Submittion Them to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan" should be supplemented as follows:

"Article 4. Exercising the right of legislative initiative

The right of legislative initiative is exercised by the subjects of the right of legislative initiative with the introduction of draft laws, as well as information-analytical materials and other information attached to them in the Legislative Chamber through a unique electronic system "E-qonun".

16. Complete Article 27 with the following section 5^1 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Procedure for Preparing Draft Laws and Submittion Them to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan":

"5^1) a scientific conclusion of an expert or scientist who has the necessary knowledge and skills on the draft law".

17. It was proposed that in order to create mechanism for the introduction of a unique electronic system "E-qonun", which ensure the creation of opportunities for real-time submission of draft laws and draft resolutions of the Legislative Chamber and the Senate, providing tracking, management, and monitoring of the chronological stages from submission to the official announcement of draft laws submitted to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, laws submitted to the Senate of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, the Legislative Chamber of the Oliy Majlis and the Senate shall adopt a joint resolution.

18. It was suggested that the Parliamentary Commission on Management of the Public Fund for Support of Non-Governmental Organizations and Other Civil Society

Institutions under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan in terms of creating a mechanism to determine annual ranking of think tanks as one of the priorities of incentives by identifying the number and quality of analytical materials prepared for the rule-making process of think tanks in the country, the number of submitted proposals and recommendations, the ability to develop cooperation with rule-making entities, the diversity and sustainability of funding sources.

19. It was proposed to make relevant amendments and additions to the Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan "On Measures to Increase the Effectiviness of Expert-analytical Activities of State Bodies" No RP–3628, on March 29, 2018, in terms of inclusion of non-subordinate specialists to the members of the expert-analytical group in government bodies, strict determination of knowledge and skills requirements of members of the expert-analytical group, assessment of their effectiveness and incentives based on specific ranking in two prospective directs (number of expert opinions and suggestions and their consideration).

20. Draft Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan "On Measures to Create "Ilmiy axborot", a national scientific and technical database" was developed. According to it, it is proposed that in accordance with the requirements of intellectual property law, copyright subjects published articles in foreign or national scientific journals, dissertations of applicants for academic degrees, analytical materials on the results of research institutes and other published scientific works shall be integrated in the "Ilmiy axborot" national scientific and technical base.

21. The necessaty to develop methodological rules of the quality of information used in the rule-making process defining the quality of information used in the rule-making process by ministries, state committees, agencies and local authorities, the responsibility of subjects supporting information, the requirements for knowledge and experience of experts, specialists, the responsibility for providing information that does not meet the relevant requirements by Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan was proposed.

22. It was set forth that the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan should set up a mechanism to organize competitions on preparation of drafts of normative legal acts in a certain period by determining active state bodies in studying public opinion, subjects who showed high results in preparation of drafts of normative legal acts, as well as information-analytical materials attached to them, determine ranking of experts who made significant contribution to rule-making process and disclose it to the public.

23. The need to form a normative legal basis governing the activity of the electronic system "E-ekspert", covering measures for provision draft normative legal acts with expert-analytical information, including review of draft normative legal acts, formation of a single electronic register, obtaining expert opinions, discussion of experts, conducting competitions for preparation of draft normative legal acts, information and analytical materials attached to them, participation of experts and specialists, determining their ranking, was proposed.

НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ УЧЁНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ТАШКЕНТСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ ЮРИДИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

СОДИКОВ АКМАЛ ШАВКАТ УГЛИ

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НОРМОТВОРЧЕСКОГО ПРОЦЕССА

12.00.01. – Теория и история государства и права. История правовых учений

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора философии (PhD) по юридическим наукам

Ташкент – 2021

Тема диссертации доктора философии (PhD) зарегистрирована Высшей аттестационной комиссией при Кабинете Министров Республики Узбекистан под номером B2020.4.PhD/Yu408.

Диссертация выполнена в Ташкентском государственном юридическом университете.

Автореферат диссертации размещен на трёх языках (узбекском, английском, русском (резюме)) на веб-странице Научного совета (www.tsul.uz) и Информационно-образовательном портале «ZiyoNET» (www.ziyonet.uz).

Научный руководитель:	**Сайдуллаев Шахзод Алиханович,** кандидат юридических наук, профессор
Официальные оппоненты:	**Акилов Алимжан Рахимович,** доктор юридических наук, профессор
	Бердияров Шухрат Намазбоевич, доктор юридических наук, доцент
Ведущая организация:	Центр повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции Республики Узбекистан

Защита диссертации состоится «29» декабря 2021 года в 14:00 часов на заседании Научного совета DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02 по присуждению учёных степеней при Ташкентском государственном юридическом университете (Адрес: 100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, 35. Тел.: (998) 71-233-66-36; факс: (998) 71-233-37-48, e-mail: info@tsul.uz).

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Ташкентского государственного юридического университета (зарегистрирована № 1002). (Адрес: 100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, 35. Тел.: (998) 71-233-66-36).

Автореферат диссертации разослан «16» декабря 2021 г.

(протокол реестра № 15 от «16» декабря 2021 г.).

Р.Р.Хакимов,
Председатель Научного совета по присуждению учёных степеней, доктор юридических наук, профессор

И.Р.Беков,
Секретарь Научного совета по присуждению учёных степеней, доктор юридических наук (DSc), и.о. профессора

М.А.Ахмедшаева,
Председатель научного семинара при Научном совете по присуждению учёных степеней, доктор юридических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (Аннотация диссертации доктора философии (PhD))

Целью исследования является разработка соответствующих предложений, рекомендаций и выводов по повышению эффективности информационного обеспечения процесса нормотворчества в Республике Узбекистан путем комплексного научно-теоретического исследования взаимосвязи информационного обеспечения в нормотворческом процессе.

Объектом исследования является система правоотношений, возникающих при обеспечении информацией в ходе нормотворческого процесса в Республике Узбекистан.

Научная новизна исследования состоит в следующем:

обосновано, что для подготовки проекта нормативно-провового акта, необходимо определить, как этап подготовки проекта нормативно-правовых актов сбор материалов и информации;

обосновано, что сведения, содержащиеся в информационно-аналитических материалах, прилагаемых к проектам нормативно-правовых актов, должны быть понятными, обоснованными и показывать причинно-следственную связь с несовершенством действующего законодательства;

раскрыто, что необоснованные мнения и предложения при подготовке проекта нормативно-правового акта не должны учитываться разработчиком нормы, а вопрос ответственности за последствия должен быть возложен на соответствующий орган;

обоснована необходимость внедрения механизма привлечения специалистов на договорной основе по инициативе разработчика при лингвистической экспертизе проектов нормативно-правовых актов.

Внедрение результатов исследования. По результатам исследования темы будет усовершенствована система информационного обеспечения нормотворческого процесса:

предложение о необходимости определения сбора материалов и информации, необходимых для подготовки проекта нормативно-правового акта, как этап подготовки проекта нормативно-правового акта использовано в четвертом абзаце части первой статьи 21 Закона Республики Узбекистан «О нормативно-правовых актах» № ЗРУ-682 от 20 апреля 2021 года (справка № 12-18-22 от 9 ноября 2021 года Управления юридического обеспечения Кабинета Министров Республики Узбекистан). Реализация данного предложения позволила выделить процесс сбора информации, как отдельный этап подготовки проекта нормативно-правового акта;

предложение о том, чтобы сведения, содержащиеся в информационно-аналитических материалах, прилагаемых к проекту нормативно-правового акта, были конкретными, обоснованными и показывали причинно-следственную связь проблемы с несовершенством действующего законодательства, использавано в пункте 92 Единой методики юридико-технического оформления проектов нормативно-правовых актов, а также информационно-аналитических материалов, прилагаемых к ним, утверждённой Законом Республики

Узбекистан «О нормативно-правовых актах» № ЗРУ-682 от 20 апреля 2021 года (справка № 12-18-22 от 9 ноября 2021 года Управления юридического обеспечения Кабинета Министров Республики Узбекистан). Внедрение данного предложения послужило опорой четким научным и практическим доказательствам при подготовке проектов нормативно-правовых актов и усовершенствовании механизмов обоснования в решении возникающих проблем на практике;

предложение о том, что разработчик не учитывает необоснованные мнения и предложения при подготовке проекта нормативно-правового акта, и ответственность за последствия возлагается на первого руководителя органа, использавано в пункте 104 Единой методики юридико-технического оформления проектов нормативно-правовых актов, а также информационно-аналитических материалов, прилагаемых к ним, утверждённой Законом Республики Узбекистан «О нормативно-правовых актах» № ЗРУ-682 от 20 апреля 2021 года (справка № 12-18-22 от 9 ноября 2021 года Управления юридического обеспечения Кабинета Министров Республики Узбекистан). Применение данного предложения послужило обеспечению информацией процесса нормотворчества и повышению ответственности соответствующих органов в нормотворческом процессе;

предложение о внедрении механизма привлечения специалистов на договорной основе по инициативе разработчика к лингвистической экспертизе проектов нормативно-правовых актов использавано в пункте 6 Положения о порядке проведения лингвистической экспертизы проектов нормативно-правовых актов, утвержденного Постановлением Кабинет Министров № 662 от 28 октября 2021 года (справка № 12-18-22 от 9 ноября 2021 года Управления юридического обеспечения Кабинета Министров Республики Узбекистан). Реализация данного предложения послужила конкретному определению механизма проведения лингвистической экспертизы нормативно-правового акта.

Структура и объем диссертации. Структура диссертации состоит из введения, трех глав, состоящих из девяти параграфов, заключения, списка использованной литературы и приложений. Объем диссертации – 152 страницы.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИЛМИЙ ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ НАУЧНЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED SCIENTIFIC WORKS

I бўлим (I часть; I part)

1. Содиков А.Ш. Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш: илмий-амалий масалалар // Ҳуқуқий тадқиқотлар журнали. – Тошкент, 2020. – № S4 – Б. 32-41. (12.00.00; №19);
2. Содиков А.Ш. Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш: тушунчалар таҳлили // Ҳуқуқий тадқиқотлар журнали. – Тошкент, 2020. – № 4 (Махсус сон) – Б. 6-14. (12.00.00; №19);
3. Sodikov A.Sh. Some problems of norm making process in support with information // Юридик фанлар ахборотномаси. – Тошкент, 2020. – №3 – Б. 4-10. (12.00.00; №20);
4. Sodikov A.Sh. Norm-making based on evidence and science is one of the main factors of development // Юридик фанлар ахборотномаси. – Тошкент, 2020. – №4 – Б. 4-8. (12.00.00; №20);
5. Sodikov A.Sh. The ways to optimise the use of information technologies in norm making // Юридик фанлар ахборотномаси. – Тошкент, 2020. – №S (Махсус сон) – Б. 21-25. (12.00.00; №20);
6. Содиков А.Ш. Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш: хориж тажрибаси // Ўзбекистон Миллий Ахборот агентлиги. Илм-фан бўлими электрон журнали. – Тошкент, 2020. – №3 – Б. 90-103. (12.00.00);
7. Sodikov A.Sh. The main problems of norm making in modern Uzbekistan // Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe – East European Scientific Journal (Index Copernicus). – Варшава, 2020. – №8(60) – P. 53-62.
8. Sodikov A.Sh. Scientific supply of norm making: problems of development // Вестник Московского университета МВД России. – Москва, 2021. – №1 – С. 31-35. (12.00.00; №5);
9. Sodikov A.Sh. The importance of information supply in the process of norm-making // «Научные разработки: Евразийский регион». Международная научная конференция теоретических и прикладных разработок. – Москва, 2019. – С. 55-59.
10. Содиков А.Ш. Норма ижодкорлиги жараёнида ахборот таъминотининг айрим хусусиятлари // «Тенденции и перспективы развития науки и образования в условиях глобализации». Международная научно-практическая конференция. – Переяслав-Хмельницкий (Украина), 2019. – №51 – С. 110-112.
11. Содиков А.Ш. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунчилик техникаси талабларини қўллаш масалалари // «Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси – миллий тикланишдан миллий тараққиёт сари ривожланишнинг мустаҳкам ҳуқуқий асоси» мавзусидаги Республика

илмий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: ТДЮУ, 2019. – Б. 150-154.

12. Sodikov A.Sh. Supporting norm making with scientific information // Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 28 йиллигига бағишланган «Ўзбекистонда ҳуқуқшунослик фани ривожланиши истиқболлари» мавзусидаги ёш олимларнинг республика конференцияси материаллари тўплами. – Тошкент, 2020. – Б. 58-62.

13. Содиков А.Ш. Норма ижодкорлиги жараёнида ахборот таъминоти // «Яширин иқтисодиёт кўламини қисқартириш» мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: ТДЮУ, 2021. – Б.156-160.

14. Sodikov A.Sh. German experience in providing law making process with information // «European research». Сборник статей XXX международной научно-практической конференции. – Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение», 2021. – С. 132-134.

15. Содиков А.Ш. Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлашнинг айрим жиҳатлари // «Ижтимоий фанларнинг долзабр масалалари» мавзусидаги Республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: Inscience, 2021. – Б. 3-5.

II бўлим (II часть; II part)

16. Содиков А.Ш. Норма ижодкорлиги жараёнида ахборот таъминоти // «Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – фуқаролар сайлов ҳуқуқларининг муҳим кафолати» мавзусида Республика давра суҳбати материаллари тўплами. – Тошкент: ТДЮУ, 2019. – Б. 76-80.

17. Sodikov A.Sh. The theoretical and practical suggestions to improve norm-making in Uzbekistan // Высшая школа – научно-практический журнал (Ulrich's Periodicals Directory). – Москва, 2019. – №10 – С. 7-10.

18. Sodikov A.Sh. The main theoretical aspects of smart regulation in law-making // Высшая школа – научно-практический журнал (Ulrich's Periodicals Directory). – Москва, 2019. – №10 – С. 18-20.

19. Содиков А.Ш. Норма ижодкорлиги жараёнида ахборот таъминоти: маълумотларни идоралараро алмашишга оид муаммо ва таклифлар // Высшая школа – научно-практический журнал (Ulrich's Periodicals Directory). – Москва, 2019. – №17 – С. 37-39.

20. Содиков А.Ш. Эксперт-таҳлил маълумотларининг норма ижодкорлигидаги ўрни: муаммо ва ечимлар // «Глобаллашув шароитида Ўзбекистонда инновацион ғояларнинг ҳуқуқий, иқтисодий, ижтимоий-фалсафий, таълимий йўналишларининг ривожланиш истиқболлари» мавзусидаги Республика онлайн анжумани материаллари тўплами. – Тошкент: ЎзА, 2020. – Б. 179-186.

21. Содиков А.Ш. Норма ижодкорлигини ахборот билан таъминлашда масъулиятни ошириш масалалари // «Глобаллашув шароитида Ўзбекистонда

инновацион ғояларнинг ҳуқуқий, иқтисодий, ижтимоий-фалсафий, таълимий йўналишларининг ривожланиш истиқболлари» мавзусидаги Республика онлайн анжумани материаллари тўплами. – Тошкент: ЎзА, 2020. – Б. 191-195.

22. Sodikov A.Sh. Supporting the national rule-making process with information: problems and solutions // «Юридическая наука в XXI веке: актуальные проблемы и перспективы их решений». Сборник научных статей по итогам работы круглого стола со Всероссийским и международным участием. – Шахты, 2021. – С. 33-34.

23. Sodikov A.Sh. Types of information in law-making process // TSUL Legal Report – Юридик фанлар йўналишида хорижий тилларда илмий мақолалар тўплами // – Тошкент, 2021. Volume 2, – Issue 1 – P. 8-22.

Автореферат «ТДЮУ Юридик фанлар Ахборотномаси» журнали таҳририятида таҳрирдан ўтказилиб, ўзбек, инглиз ва рус тилларидаги матнлар ўзаро мувофиқлаштирилди.

Босишга рухсат этилди: 15.12.2021
Бичими: 60x84 1/8 «Times New Roman»
гарнитурада рақамли босма усулда босилди.
Шартли босма табоғи 3,1. Адади: 100. Буюртма: № 71

100060, Тошкент, Я. Ғуломов кўчаси, 74.
Тел.: +998 90 9722279, www.tiraj.uz

«TOP IMAGE MEDIA»
босмахонасида чоп этилди.